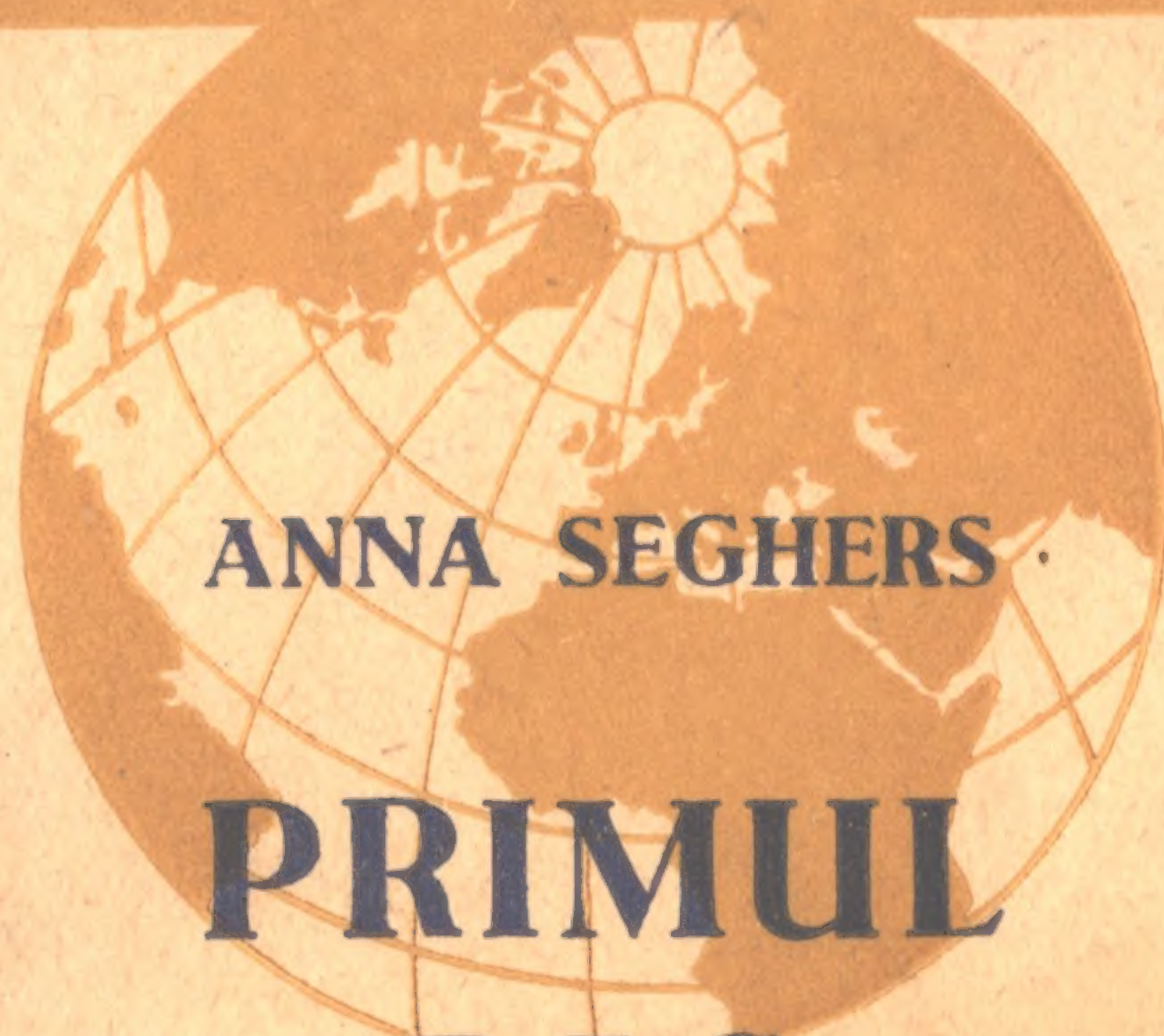
Meridiane

ANNA SEGHERS

PRIMUL PAS

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

ANNA SEGHERS ★ PRIMUL PAS

Lei 1,50

Lic. Spudescu - Actor - 1955

Meridiane

ANNA SEGHERS

PRIMUL PAS

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

În romîneşte de: *S. Sanin* şi *O. Constantinescu*

Anna Seghers
DER ERSTE SCHRITT
Aufbau Verlag
Berlin

CUVINT INAINTE

În imensa şi unita familie a celor care luptă pentru pace şi libertate relaţiile nu sînt hotărîte nici de un loc comun de naştere, nici de aceeaşi culoare a pielii, nici de acelaşi port, nici de acelaşi grai, deşi — într-un înţeles mai larg — ei vorbesc „aceeaşi limbă". În această vastă familie internaţională, clădită pe dragostea pentru adevăr şi dreptate, rudenia este morală, spirituală şi sufletească — o înfrăţire a conştiinţelor, legate prin acelaşi crez, solidare în lupta lor pentru acelaşi ţel, strînse în jurul aceluiaşi alb stindard al păcii.

Din această largă şi totuşi atît de strînsă familie şi-a recrutat scriitoarea germană antifascistă Anna Seghers eroii ciclului de scurte povestiri, reunite sub titlul — sintetic pentru tematica lor — Primii paşi.

Iată-i pe Hendryk din Bruxelles, pe Joe din New-York, pe Franz din Mansfeld, pe Constanzia din Concepcion, pe Belaid din Alger, pe Juczi din Budapesta, şi pe alţii din alte ţări

și alte continente — adunați laolaltă, în jurul unei mese, undeva, într-o casă dintr-un cartier mărginaș al Parisului, după închiderea unui congres internațional la care s-a făcut auzit cuvîntul lor înflăcărat pentru cauza păcii.

E o reuniune prietenească, de rămas bun; un tren, un vas pe apă îi va purta într-una din zilele următoare, spre locul, spre țărmul dinspre care au plecat pentru a se întîlni la acest congres.

Și acum, înainte de geografica despărțire — căci o alta nu există pentru ei — Renée, în a cărei casă s-au strîns toți acești buni și statornici prieteni și tovarăși, îi îndeamnă — făcînd ea începutul — să povestească fiecare, așa cum își amintește, acea întîmplare, acel fapt hotărîtor din viața sa, care i-a mînat primii pași pe drumul lor comun, de azi, să evoce acel moment psihologic care a pus în mișcare primul resort al unei conștiințe sociale.

Pentru unii din ei — cum e Franz din Mansfeld, sau Olaf din Narwik — o amintire dureroasă din copilărie, dezvăluind cu brutalitate un aspect al injustiției orînduirii sociale, sau o puternică impresie, receptată cu toată sensibilitatea și emotivitatea vîrstei respective, a lăsat urme adînci, stîrnind, în cazul lui Franz, primul val de revoltă în sufletul lui, sau prima licărire de nădejde pentru o altă viață, cum s-a întîmplat cu Olaf. Alții, ca Joe din New-York, ca Hendryk din Bruxelles, ca Friederich din Nürenberg — după ce ani de-a rîndul au mers orbește pe îngusta cărare a vieții lor, fără să-și dea seama încotro se îndreaptă, fără să se întrebe unde e dreptatea și adevărul, s-au trezit deodată în fața unui fapt care i-a zguduit din nepăsare și le-a deschis ochii asupra realității din jurul lor. Și atunci, au părăsit fără șovăire drumul lor cel vechi și au făcut primii pași pe cel nou, care i-a adus în sînul marii familii, a celor înrudiți prin lupta lor comună pentru pacea între popoare și pentru libertate.

Alții, ca Belaid din Alger, ca Renée din Paris, ca Juczi din Budapesta, au trecut de-a dreptul, cu spontaneitatea caracterelor cinstite, a naturilor generoase, însetate de dreptate, la o acțiune directă și curajoasă, care a avut semnificația definitivă, a angajării lor în luptă.

Și astfel, rînd pe rînd, acești prieteni, strînși în jurul unei mese, într-o casă dintr-un cartier periferic al Parisului, evocă cu simplitate și cu sobrietate momentul semnificativ al transformării lor lăuntrice, al deșteptării conștiințelor, al primului impuls sufletesc care i-a îndreptat spre lagărul democrației și păcii.

Naturalețea cu care sînt scrise aceste povestiri — străbătute de un necăutat fior de emoție — simplitatea lor curată, sunetul lor sincer, le dau forța de convingere pe care o comunică, izbutind să devină — ceea ce fără îndoială a și năzuit și țintit autoarea lor, ca și în toate operele ei — arme de luptă, îndemn și che-

mare adresată și altor oameni cinstiţi din lumea întreagă, care n-au făcut încă primii paşi hotărîţi pe drumul luptei pentru pace.

Intreaga operă literară a scriitoarei Anna Seghers, (născută în orașul Mainz din Germania, în anul 1900) are la temelia ei o tematică socială, relevînd puterea mereu în creştere a lagărului democratic, antiimperialist, deşteptarea la o conștiință revoluționară a milioanelor de oameni simpli care înmulțesc mereu rîndurile combatanților activi din cîmpul de bătălie pe care flutură steagul păcii.

Ca o răsplată a contribuției pe care Anna Seghers a adus-o cauzei păcii prin scrierile ei — dintre care amintim: Tovarăşi, Capul pus la preţ, A şaptea cruce, Morţii rămîn tineri, Nunta din Haiti *— ea a fost distinsă în 1951 cu Premiul internațional Stalin pentru întărirea păcii între popoare.*

Aceste povestiri — evocări și mărturii în același timp, înmănuncheate sub titlul Primul pas *— îi dau un drept în plus peste toate cîte și le-a cucerit, prin viaţa sa de luptătoare antifascistă și prin opera sa: la prețuirea și dragostea cititorilor ei de aici și de pretutindeni.*

SIDONIA DRAGUŞANU

După ce congresul a luat sfîrşit, înainte de a ne înapoia în ţările noastre împrăştiate pe tot globul, ne-am adunat cu toţii — prieteni vechi și noi — în ultima duminică petrecută împreună, într-o casă de la marginea orașului.

Toţi cîţi eram acolo — bărbaţi şi femei — vorbeam fiecare altă limbă ; culoarea pielii noastre era tot atît de diferită ca şi obîrşia noastră, iar obîrşia la fel de diferită ca și profesiunea.

Se aflau printre noi docheri şi profesori, studenţi şi marinari, plugari şi pictori. Oameni de toate felurile pe care congresul îi adunase laolaltă, asemeni unui nod care ar fi ţinut strîns legate într-un singur mănunchi o mulţime de fire răzleţe.

Deşi ne adunasem abia de-o săptămînă în orașul congresului și nu petrecusem decît o

singură zi în căsuța aceea, ne simțeam atît de legați sufletește unul de altul ca și cum am fi trăit toată viața laolaltă. Ni se strîngea inima la gîndul despărțirii, căci nu știam cînd și cum ne vom mai întîlni. A fost o zi plină de voie bună ziua petrecută în căsuța de la marginea orașului. Ne-am povestit tot timpul diferite întîmplări de pe meleagurile natale — întîmplări trăite în lupta pentru pace și libertate a popoarelor noastre. Ne-am cîntat unii altora cîntece naționale, ba cîțiva dintre noi ne-au arătat chiar cum se joacă unele dansuri străvechi din patria lor.

Se apropia timpul să ne luăm rămas bun. Atunci Renée, gazda noastră, ne-a adunat din nou în jurul mesei, ca pe o salbă de mărgele multicolore, și ne-a spus :

„Vă propun ceva, acum la despărțire : ce-ar fi dacă fiecare dintre voi ne-ar povesti împrejurările în care a ajuns aici, în mijlocul nostru ? Așa vom izbuti să ne cunoaștem mai bine și ne vom apropia și mai mult unii de alții. Căci, fără îndoială, fiecare a pornit pe drumul care l-a adus în cele din urmă aci, într-un alt moment al vieții, venind dintr-un alt mediu și determinat de altă cauză. Să povestim deci, pe scurt, primul pas făcut pe drumul acesta".

Ideea aceasta ne-a plăcut tuturor ; dar nimănui nu-i venea să înceapă el șiragul povestirilor. Unul nu putea să-și aducă precis aminte cînd anume făcuse „primul pas", altul își amintea foarte bine, însă se sfia să vorbească în gura mare despre asta acolo, la masă și, mai ales, în puține cuvinte.

Ca să le dea curaj, Renée, de la care pornise ideea, începu.

RENÉE DIN PARIS

— Taică-meu era strungar. După moartea lui, mama a început să ia cîte ceva de cusut, pentru diferite ateliere. La noi în casă nu vedeai decît nasturi și petice peste tot. Eram patru copii cu toții, eu eram a doua ca vîrstă, așa că-i ajutam maică-mi la gospodărie și la cusut. Pe lîngă asta mai lucram și eu, ba una, ba alta, ce se nimerea.

Eram doar o fetișcană. Maică-mea îmi cîrpea rochiile, care erau într-un hal fără hal, ca să mă pot îmbrăca și eu mai omenește. N-aveam aproape de loc vreme, nici pentru plimbare, nici pentru dans, totuși ea mă îndemna mereu : „Caută de te bucură de viață, fată, cîtă vreme ești încă frumoasă și tînără. Nu poți trăi fără un pic de bucurie".

Mă duceam uneori la un birt din St. Cloud, unde ajutam la servit. Acolo, atît patroana cît și mușteriii au prins drag de mine. Cîștigam binișor din bacșișuri. Atunci m-am împrietenit cu un băiat și, cum mama nu-i găsea nici un cu-

sur, iar băiatul era frumuşel şi avea de lucru, ne-am hotărît să ne căsătorim.

Logodnicul meu îmi vorbea mereu despre contramaistrul lui, care — după cîte îmi spusese — ar fi intrat şi-n foc pentru el. Aşa că maică-mea n-avea de ce să fie îngrijorată că băiatul ar putea rămîne vreodată pe drumuri. Că doară — îmi zicea — e mîna dreaptă a contramaistrului şi nu se ţine de prostii.

Odată, cînd am ieşit în oraş împreună, logodnicul meu s-a întîlnit cu un tovarăş de lucru, care s-a oprit să-i vorbească. Arăta ce-i drept cam jerpelit, dar ochii şi vorba lui mi-au plăcut, cu toate că mie nu mi-a spus nici un cuvînt. L-a întrebat pe logodnicul meu dacă n-ar vrea să vină săptămîna următoare la o cîrciumă care se chema „La cîinele cu luleaua în gură", unde o să afle un lucru important, ceva despre care nu se pomenise nimic în ziare. Logodnicul meu însă a refuzat categoric. La plecare, celălalt i-a întins o broşură, dar logodnicul meu l-a repezit : „Iţi spun o dată pentru totdeauna : n-am ce face cu marfa voastră. Lasă-mă, te rog, în pace".

Şi cu asta s-au despărţit. Logodnicul meu a mai bombănit un timp, ocărîndu-i pe oamenii care se ţin scai de tine şi nu se lasă pînă nu te trag cu ei în mocirlă.

Lucram pe atunci provizoriu într-un local de mîna-ntîi, un mic hotel ce aducea cu o vilă. Prima oară, cînd am fost chemată acolo să servesc — era într-o duminică — mi s-a părut că

visez. Doar în filme dacă mai văzusem chelneri atît de stilaţi, mîncăruri atît de alese, asemenea toalete şi bijuterii. Cît priveşte clienţii localului, nu erau nici ei mai prejos : tot oameni cu funcţii înalte, domni cu pieptul plin de decoraţii. Veniseră cu soţiile lor. Din discuţiile ce le purtau am aflat că erau mai toţi persoane cu relaţii fie în guvern, fie în teatru, fie în presă. Printre ei se găseau şi cîţiva membri ai „Crucilor de foc".

Eram o fată destul de curăţică şi patroana mă privea cu ochi buni. Mă bucuram ori de cîte ori mă chema să servesc; bacşişurile erau totdeauna grase. O parte din bani îi dădeam maică-mi, iar restul îi puneam deoparte pentru trusou. Clienţii localului aveau cele mai năstruşnice gusturi. Mie puţin îmi păsa dacă mi se cerea de pildă să mă duc cu maşina cutărui client tocmai la capătul celălalt al oraşului, să caut cine ştie ce marcă de coniac fără de care dumnealui nu-i tihnea masa, sau să fac în toiul nopţii o cafea sau mai ştiu eu ce mîncare. Invăţasem de asemenea să îndepărtez cu abilitate şi cît se poate de politicos cîte un musafir nepoftit sau un telefon inoportun. Patroana localului îmi spusese de la început : „Fata mea, să-ţi bagi bine în cap : vorba-i de argint, tăcerea e de aur". Am căutat deci să ascult povaţa ei. Ce-i drept, tăcerea nu-mi aducea aur, însă nici bancnotele nu erau de lepădat. „La noi — spunea patroana — vin numai clienţi despre care scriu şi ziarele."

Cele ce vă voi povesti acum s-au întîmplat la

cîteva zile după ce prietenul meu se întîlnise cu fostul său tovarăş de lucru, chiar în cursul aceleiaşi săptămîni. Odată, în timp ce serveam în local, am auzit o discuţie între doi clienţi ce şedeau la nişte mese vecine. Ştiam că se dăduseră jos din aceeaşi maşină, fiecare cu cîte o femeie.

„Pisicuţa de aur" — spunea unul — a fost încercuită într-o clipă. Apoi băieţii au dat buzna înăuntru pe uşi şi pe ferestre. Trebuie să folosim acelaşi sistem şi de aci încolo, să curgă loviturile una după alta. Săptămîna asta băieţii noştri sînt mobilizaţi în cartierele de la periferie. Mîine vine la rînd „Cîinele cu luleaua în gură".

După cină, cele două perechi s-au retras în separeuri.

Pînă atunci am socotit de datoria mea să-mi ţin gura, chiar faţă de ai mei. De astă dată, însă, i-am destăinuit logodnicului meu cele auzite. Trebuie neapărat — ziceam eu — să-i dea de ştire tovarăşului său. Ţi-ai găsit! Logodnicul meu şi-a ieşit din sărite, apoi m-a întrebat răstit, dacă ştiu care-mi sînt obligaţiile faţă de patroană. Nu cumva mi se urîse cu binele ? Eram, doar, plătită destul de bine, ce zor aveam să-mi vîr nasul unde nu-mi fierbe oala ? M-am întors deci la local şi am început să chibzuiesc. Putea oare patroana să mă împiedice să înştiinţez la timp pe un om de omenie, tovarăşul de lucru al logodnicului meu ? Simţeam că mă apasă ceva. Intîmplarea a făcut ca tocmai în momentul cînd

am ajuns acolo, un client de soi să ceară un vin special care nu se găsea la noi. Imediat m-am oferit să i-l aduc şi ca de obicei am fost lăudată spunîndu-mi-se că sînt o fată săritoare. In maşină i-am turnat o minciună şoferului, spunîndu-i că la „Cîinele cu luleaua în gură" s-ar afla logodnicul meu şi că aş vrea să trec pe acolo să-l văd.

Am găsit localul pustiu ; patronul s-a dus într-o odaie alăturată, de unde s-a întors însoţit de persoana descrisă de mine. Omul m-a ascultat fără să spună nimic, şi la sfîrşit mi-a mulţumit. Ba m-a şi lăudat. Mi-am dat seama însă că de astă dată lauda nu era vorbă goală. Cuvintele lui mi-au uşurat sufletul şi-n clipa aceea m-am simţit mîndră de mine. M-a întrebat după aceea dacă n-aş vrea cumva să mă întorc ca să-i cunosc pe oamenii cărora le venisem în acea zi într-ajutor. Faţă de logodnicul meu însă n-am suflat o vorbă. Nu-i ascunsesem niciodată nimic pînă atunci şi socoteam că e vina lui dacă mă silise acum s-o fac. M-am înapoiat, deci, aşa cum îmi spusese fostul său tovarăş de muncă şi abia atunci am înţeles — ce-i drept nu chiar tot — cam ce discutau ei acolo la „Cîinele cu luleaua în gură". Aflînd ce li se pregătea, oamenii puseseră din timp pe unii dintre ei să stea de pază ; pînă şi vecinii au făcut de gardă împreună cu ei, aşa încît agenţii n-au reuşit să pătrundă nici măcar în strada aceea. De atunci am început să întreb ba una, ba alta, şi să rumeg adînc răs-

punsurile primite. N-a trecut mult şi m-am despărţit de logodnicul meu. Pentru mine era acum un străin, iar viaţa pe care o trăisem pînă atunci mi se părea grozav de îndepărtată, ca şi cînd cu primul meu pas aş fi făcut mii de leghe.

HENDRYK DIN BRUXELLES

Cînd Renée termină de povestit, gheaţa era spartă. Hendryk, care stătea lîngă ea, începu:

— Tîrziu de tot, abia pe la patruzeci de ani, mi s-au deschis ochii; atunci am văzut primul ţăran mort în Estramadura. Zăcea cu faţa în jos, împuşcat în spate. Ofiţerul care mă însoţea mi-a spus: „Ei şi? Un roşu mai puţin".

Era pe vremea războiului civil din Spania: fusesem trimis acolo pe lîngă armata lui Franco, de un ziar din Bruxelles.

In familia mea sînt mulţi preoţi. Eu însumi am stat multă vreme în cumpănă dacă să urmez istoria sau teologia. După ce am vizitat Madridul şi am văzut muzeul Prado, m-am apucat să studiez arta şi istoria Spaniei. Pînă să fi izbucnit războiul civil fusesem de mai multe ori în Spania şi ajunsesem să cunosc pînă şi cele mai izolate cătune. Le cunoşteam, şi totuşi parcă nu le cunoşteam. Le cercetam ca un amator de artă. Frumuseţea priveliştilor şi a oamenilor mă atrăgea pe pînză la fel ca şi în viaţă. Am scris atunci o serie de cărţi care s-au

bucurat de un mare succes şi au fost traduse în alte limbi.

Izbucnind războiul civil, am primit oferta unui ziar, care făcuse apel la mine, ca unul care cunoşteam temeinic şi ţara aceasta şi limba. Mă aflam aşadar din nou în mijlocul unui peisaj familiar.

Am întors mortul cu faţa în sus. Chipul lui plin de ţărînă avea o expresie demnă şi severă; şi atunci m-am întrebat: de ce a murit omul acesta?

Ceea ce voi numiţi „primul pas" înseamnă uneori să apuci pe un drum nou. Adesea însă continui să mergi pe acelaşi drum tot înainte, pînă ce-ţi dai seama că trebuia de mult să coteşti. Multă vreme nici nu mi-a trecut măcar prin minte că aş putea să mă despart de lumea mea. E drept că mă frămîntau tot felul de probleme, dar abia săteanul acesta ucis m-a făcut să chibzuiesc mai adînc asupra chestiunii agrare. Faţa lui murdară de ţărînă mi-a amintit de împărţirea pămînturilor. Am început să întreb pe unul şi pe altul. Răspunsurile primite mi-au liniştit la început conştiinţa. La rîndul meu, în primele corespondenţe trimise ziarului, am căutat să liniştesc cu ajutorul aceloraşi răspunsuri conştiinţa cititorilor.

Am ajuns la Badajoz. Castelele şi parcurile, împreună cu toate domeniile confiscate şi ocupate o vreme de republicani, fuseseră restituite vechilor proprietari. Oraşul părea mort. Biseri-

cile în schimb gemeau de lume. Am întrebat: „Bine, dar orașul acesta a fost roșu? Cum se face atunci că bisericile sînt tixite?“ Insoțitorul meu mi-a răspuns: „Fiindcă oamenii ăștia presimt că nu mai au mult de trăit“.

Noaptea s-a făcut o razie în tot orașul. Au fost arestați toți suspecții și tîrîți de-a valma, bărbați și femei, în arenă.

Noi ședeam în bănci, ca spectatori.

Jos, în mijlocul arenei, fusese așezată o mitralieră cu țeava întoarsă spre prizonieri. Tremuram ca o frunză. Am întrebat: „Ce aveți de gînd să faceți cu oamenii aceștia?“ „Ăștia-s viermi, nu oameni — mi s-a răspuns — nu merită să trăiască.“

Cînd mitraliera a început să răpăie, am sărit în sus, dar cineva m-a silit să mă așez la loc pe bancă. Tremuram; cei din arenă, însă, nici nu clipeau. Pășeau cu sînge rece în fața morții necruțătoare și cum cădea un rînd, un altul îi lua locul, la fel de dîrz și cu același sînge rece.

Pe urmă, morții au fost scoși afară și arena a rămas pustie. Eu tremuram într-una, deși soarele făcea să scînteieze nisipul și epoleții din jur. Insoțitorul meu m-a înșfăcat de braț și ne-am întors împreună la castelul unde fusesem încartiruiți.

Toată lumea se ferea din calea noastră. Insoțitorul meu zîmbea; eu însă mă încovoiam sub privirile lor încărcate de ură și scîrbă. Castelul era păzit de santinele. Porțile erau închise; peste tot în parc se vedeau oameni care strîngeau în grabă fel de fel de lucrușoare de copii și pancarte. Aici, la castel, urma să se deschidă o creșă, dar între timp proprietarul se întorsese cu armata lui Franco. M-am urcat la mine în odaie și am încuiat ușa. In sala de jos, musafirii benchetuiau. Cine le-ar mai fi putut tulbura acum cheful?

Mi-am scris reportajul. De astădată însă ziarul meu nu l-a mai publicat. Se vede totuși că l-a luat cineva, fiindcă a apărut în altă gazetă.

Am fost arestat și încarcerat. După nenumărate intervenții, consulul meu a reușit, în cele din urmă, să mă scoată din mîinile lor. In anul următor m-am întors din nou în Spania. De rîndul acesta, însă, mă aflam în cealaltă tabără, din care făceau parte tovarășii țăranului ucis.

JOE DIN NEW YORK

Hendryk, care cunoștea mai multe limbi, ne traduse apoi cele povestite de Joe în englezește. Spre bucuria lui se văzu imediat înconjurat de prieteni. Hendryk traducea repede și cu însuflețire, ca și cum ar fi vrut ca vorbele străinului să pătrundă cît mai adînc în inimile lor.

Iată povestea lui Joe:

— Eram inginer petrolist. Imi iubeam meseria și cîștigam binișor.

Într-o bună zi, întreprinderea unde eram angajat mă trimise la Tampico, un oraş din centrul regiunii petrolifere mexicane. Ştiţi desigur că Mexicul se numără printre ţările cele mai bogate în petrol din lume. Pe vremea cînd am fost numit acolo, sondele şi rafinăriile se găseau în mîinile concernelor engleze şi americane.

Nu mă puteam împăca de loc cu ţara asta. Oamenii îmi apărură din capul locului întocmai cum îmi fuseseră descrişi: vicleni, cruzi şi leneşi. Tot ce vedeam şi auzeam nu făcea decît să-mi întărească şi mai mult părerea. Locuiau într-un fel de văgăuni de te cutremurai văzîndu-le numai, şi cum cîştigau cîţiva pesos, dădeau fuga la cîrciumă, se îmbătau turtă şi începeau să cînte. Apoi le sărea muştarul din te miri ce şi scoteau cuţitele. La tîrguială, dacă nu eram cu ochii în patru, negustorul mă trăgea imediat pe sfoară. Ţin minte că pînă şi clanţele de la uşi mi le-a furat cineva. În faţa clubului nostru întîlneam zi de zi un copil care cerea de pomană, punînd un genunchi la pămînt, ca în biserică.

Adeseori le povesteam colegilor de birou: „Cînd au debarcat pe continent ca emigranţi, părinţii mei n-aveau un ban. Erau însă oameni cinstiţi şi harnici şi aşa au reuşit să se ridice şi să-şi trimită copiii la şcoală“. Odată un funcţionar se întoarse brusc şi-mi tăie vorba: „Sigur că da, dumneata ai putut să mergi la şcoală şi să te îmbraci ca lumea, dar ştii de ce? Tocmai fiindcă aici la noi copiii n-au avut parte nici de una nici de alta“.

M-am gîndit c-o fi pesemne vreunul din aceia cărora le place să-şi vîre nasul unde nu le fierbe oala. Probabil că omul ar mai fi vrut să-mi spună şi altele, însă eu îi întorsei spatele. De altfel şeful meu de secţie primise dispoziţia să-l ţină tot timpul sub observaţie.

Tot pe atunci se făcură şi alegeri prezidenţiale. Ca de obicei, noul candidat la preşedinţie, Cardenas, fusese propus de predecesorul său şi de clica acestuia. Cu acest prilej avură loc o mulţime de serbări, de întruniri, se ţinură discursuri înflăcărate — tot ca de obicei. Noul preşedinte străbătu în lung şi-n lat ţara, cînd cu maşina, cînd călare, făgăduind poporului cîte-n lună şi-n stele: dreptate, libertate — mă rog, ca de obicei.

Cînd izbucni greva muncitorilor petrolişti, prietenii mei şi cu mine ne gîndeam: „Li s-a suit la cap; ăştia au luat-o de bună“. Pe urmă, cînd tribunalul mexican de arbitraj admise revendicările greviştilor privitoare la salarii, noi funcţionarii din întreprindere furăm cu toţii de aceeaşi părere: nici o concesie şi sub nici un motiv. Convocarăm deci propriul nostru tribunal de arbitraj, decişi să impunem arbitrajul american.

Profitînd de această situaţie, guvernul mexican dispuse naţionalizarea tuturor societăţilor petrolifere. Ne luă sondele, conductele şi rafi-

nările, trecîndu-le în proprietatea statului. Nouă asta ni se păru un adevărat caraghioslîc. Cum își închipuiau ei c-ar fi în stare să se descurce singuri? Doar nu erau nici copii, și nici sălbatici, ca să fie atît de naivi. Ce putea face Cardenas fără noi? Eram convinși că statul avea să dea în scurtă vreme faliment.

Urmă un schimb de note între guvernele celor două țări, cu proteste și amenințări. Socoteam că nu va avea nimeni îndrăzneala să cumpere petrol de la niște bandiți de teapa lor — chiar dacă președintele Cardenas ar fi fost atît de smintit încît să mențină măsurile luate. Eram ferm convinși că nu putea strînge nici măcar banii necesari pentru prima chenzină și pentru primele plăți. Cu toate acestea, o mulțime de funcționari de la societatea noastră își luară tălpășița cu familiile lor cu tot. Căci mexicanilor le abătuse așa tam-nisam să fie stăpîni la ei acasă. Prinseseră gustul puterii. Noi ne prăpădeam de rîs, cînd auzeam că în toate orașele oamenii stăteau la rînd, cu plocoane, ca să vină în ajutorul guvernului. Care cu cîte un curcan, care cu o cuvertură țesută în casă, care cu niște cercei de argint. Le intrase în cap acestor sminiți că ar putea să achite datoriile guvernului cu orătănii și cercei.

Era în sîmbăta cînd trebuia să se facă plata primelor salarii de după naționalizare. Noi nu ne mai încăpeam în piele de bucurie văzînd cum crește ceas de ceas pe fețele celor din

Tampico teama și îngrijorarea. Dimineața trecu și banii așteptați nu se arătară — exact așa cum prevăzusem noi. Pe drum întîmpinai la tot pasul numai priviri încruntate.

Deodată se răspîndi vestea că ar fi sosit în sfîrșit avionul cu pachetele de bancnote. Oamenii respirară ușurați și se îmbulziră în fața biroului agenției principale, înțesînd toată strada. Priveau tăcuți și zîmbitori cum se descarcă pachetele.

Apoi, cum nu exista nici un fel de pază, dădură buzna cu toții în birouri.

Cei din față începură să rupă grăbiți banderolele de hîrtie de la pachetele cu bancnote de cinci și zece pesos. Apoi se apucară să le ajute casierilor la numărat și socotit.

Mi se păru că recunoscui printre cei ce-și oferiseră ajutorul și pe băiețașul care cerșea de obicei, în fața clubului nostru, îndoind genunchiul pînă la pămînt. Acum devenise parcă alt om, stătea drept și număra la rînd cu cei mari.

Eram năucit. În drum spre casă întrebai pe cineva: „Atîta bănet — și nici un fel de pază? Nu-i riscant oare?“ Cel întrebat mă privi cu răceală, apoi îmi răspunse: „Dumneavoastră ați fi în stare să jefuiți propria dumneavoastră agenție bancară?“

Mă întorsei acasă muncit de gînduri. Plata se terminase către ziuă. La verificare nu lipsi nici un centavo.

Mă trîntii pe pat, aşa îmbrăcat cum eram; nu se lipea somnul de mine. Sub ferestre se auzea o larmă veselă. Mă gîndeam la tot ce văzusem în ziua aceea. Dar nu erau gînduri care să dispară o dată cu ivirea zorilor, ci gînduri care aveau să-mi schimbe viaţa.

FRANZ DIN MANSFELD

Franz stătea lîngă Joe; amîndoi făceau parte din aceeaşi comisie. Deşi congresul se terminase, ei continuaseră să lucreze împreună şi-n ziua aceea şi veniseră în mijlocul nostru abia către seară.

Franz îşi începu şi el povestea:

— Parc-ar fi fost ieri, atît de limpede mi-apare totul înaintea ochilor. Să tot fi avut vreo cinci anişori. Mergeam prin piaţa din Eisleben cu tata, care mă ţinea de mînă. Acolo, în faţa direcţiei exploatărilor miniere se adunaseră cîteva mii de mineri. De abia mai tîrziu mi-a fost dat să înţeleg ce voiau; şi tot atunci am înţeles că tatăl meu făcea şi el parte din comitetul de grevă.

Nimănui din direcţia exploatărilor nu i-ar fi trecut prin minte că la noi ar putea izbucni cîndva o grevă. Minerii din Mansfeld treceau drept „legaţi de pămînt“, „credincioşi“. Nişte oameni care nu puteau fi contaminaţi de „ereziile social-democraţiei“.

Exploatarea minelor din Mansfeld datează de peste şapte sute de ani. Încă din Evul Mediu nobilimea ţinutului s-a îmbogăţit de pe urma lor, strîngînd averi fabuloase pe care apoi le risipea în cruciade.

Sistemul patriarhal de exploatare folosit de ei a fost menţinut şi de urmaşii lor, adică de „Societatea pentru exploatarea cuprului şi ardeziei din Mansfeld“, care era pe atunci cea mai mare societate minieră germană. Pe vremea aceea încă mai dăinuia pe alocuri un obicei ce semăna cu aşa-zisul „drept al primei nopţi“. Adesea, după ce serbarea anuală a minerilor lua sfîrşit, vedeai cîte un băiaş aşteptînd afară sub ferestrele locuinţei lui, iar dacă-l întreba cineva ce face acolo, răspundea: „E el în casă...“

Orice băiaş putea să facă un împrumut ca să-şi dureze o cabană. Pe urmă toată viaţa plătea la angarale. Şi astfel rămînea pe veci legat de întreprinderea patronului, adică „legat de pămînt“.

Avea totuşi „dreptul“ să lucreze pînă la moarte în acelaşi puţ cu feciorii lui. Şi această dependenţă îi silea să accepte toate condiţiile impuse de exploatarea unde era angajat; aveau deci cele mai grele condiţiuni de muncă şi în acelaşi timp şi cele mai mici salarii.

Băiaşii erau cu toţii înscrişi din oficiu în Uniunea minerilor şi metalurgiştilor credincioşi Reichului. Avînd douăsprezece mii de membri, această organizaţie cuprindea de fapt marea

majoritate a minerilor din Mansfeld. Dintre aceştia, unsprezece mii mai erau în acelaşi timp înscrişi într-o altă organizaţie, ţineau adică şi de „cei din Bochum", care constituiau adevărata uniune a muncitorilor mineri.

Nu mai era de trăit. Intr-o bună zi însă a izbucnit greva. In momentul acela mă găseam, după cum vă spuneam, cu taică-meu în mulţimea adunată în faţa direcţiei exploatărilor miniere. Cînd a început învălmăşeala, tata m-a tîrît după el pe o stradă lăturalnică. A zgîlţîit o uşă; era zăvorîtă pe dinăuntru. Am auzit apoi un tropot de copite pe caldarîm. Deodată ne-am pomenit că ne iese înainte un cal uriaş. In aceeaşi clipă călăreţul a ridicat sabia şi l-a pălit pe tata peste faţă.

„Tată!" — pentru mine cuvîntul acesta însemna mai mult decît orice pe lume. Il credeam pe tata în stare să săvîrşească orice ispravă. El era pentru mine începutul şi sfîrşitul. El putea să facă totul, să explice totul, el ştia totul. Şi iată că tata fusese lovit. Şuvoaie de sînge îi curgeau pe faţă.

Fugeam din oraş hăituiţi ca fiarele. Cuirasierii din Halberstadt curăţau străzile. Imi bătea inima în piept să se spargă şi mi se părea că toţi cei care îngăduiau una ca asta aveau, desigur, inimile împietrite. Mai tîrziu n-am mai avut nevoie să mă lămurească nimeni. Ziua aceea a rămas pecetluită ca arsă cu un fier roşu în mine; ea m-a făcut ceea ce sînt.

Olaf se mai întîlnise o dată, în fugă, cu Franz pe vremea lui Hitler, într-un oraş din nordul Germaniei, ca să-i înmîneze o sumă de bani şi nişte acte false. Locul de întîlnire îi fusese indicat de Federaţia marinarilor şi muncitorilor din porturi şi iată că acum, după eliberare, dăduseră din nou unul de altul, cu prilejul congresului.

— Mă întorceam tocmai de la şcoală — povestea Olaf — cînd văzui nişte oameni alergînd spre port. „Incotro?" îi întrebai. „A sosit un vapor din Uniunea Sovietică!"

Eram un ţînc în clasa întîi primară. Taică-meu şi fratele meu mai mare erau muncitori la transporturi. Ii auzisem, ce-i drept, pomenind adeseori despre Uniunea Sovietică, în discuţiile lor, dar niciodată nu m-am lămurit prea bine despre ce era vorba. Imi spusei că acum aveam în sfîrşit prilejul s-o aflu şi fără să mai stau la gînduri mă luai şi eu după ceilalţi. La noi în port soseau mereu vapoare de aiurea, aşa încît cunoşteam mai toate pavilioanele străine. Mă bucuram c-o să-l pot cunoaşte şi pe acesta.

Pe drum ne însoţirăm cu alţi oameni care alergau şi ei spre port. Larsen, un docher uscăţiv şi înalt cît o prăjină, care cînd intra la noi în casă părea că se întinde ca un şarpe de la un cap la altul al bucătăriei, mă trase lîngă el şi mă înşfăcă sub braţ ca pe un pachet. Ince-

purăm să cîntăm, să strigăm şi să fluturăm mîinile spre unul din vasele înşirate în faţa noastră, ca şi cînd am fi zărit vreun cunoscut pe punte. Mirat, îl rugai pe Larsen să mă ridice în braţe. Docherul mă săltă pe umăr, spunîndu-mi: „Uită-te bine la steagul de colo; Vezi ce are pe el? Secera şi ciocanul“. Il întrebai: „Da' de ce poartă semnele astea?“ Iar Larsen îmi răspunse: „Pentru că cei care lucrează cu aceste unelte, în fabrici şi pe ogoare, cîrmuiesc ţara de unde vine vaporul. Ia aminte: ciocanul e semnul muncitorilor din fabrici ca mine şi ca frate-tău, iar secera al celor de pe ogoare, ca bunicul tău Erikson din Eidsvoll“. Cum stăteam cocoţat pe umerii lui Larsen puteam să văd lămurit pavilionul. Un alt vlăjgan — aproape cît Larsen de înalt — îl urcă în cîrcă pe Pit, colegul meu de şcoală, care se luase şi el după şuvoiul de oameni.

Acasă, ne apucarăm să desenăm pavilionul cel nou în caietele de şcoală. Il desenam peste tot, cu cretă şi cu cărbune. Oamenii rîdeau de noi, sau ne luau la ocară. Dar asta nu făcea decît să ne întărîte şi mai tare, şi-l desenam mai departe în fel şi chip. Iarna, de pildă, îl desenam cu degetul pe zăpadă, ori îl scrijeleam pe geamurile îngheţate.

La un moment dat mă supărai pe Pit şi rămăsei certat cu el multă vreme, deoarece nu mai voia să joace jocul nostru; ne uitam la el cu dispreţ, fiindcă se lăsase înduplecat de taică-său, care-l tot dojenea: „Măi băiete, dacă nu te astîmperi cu mîzgălelile astea, să ştii c-o să-mi pierd pîinea“. Pasămite, neamurile lui Pit erau dintre aceia care în tot timpul ocupaţiei naziste plecaseră grumazul fără să crîcnească. Totuşi, într-o bună zi, ce credeţi că aflai: colegul meu de şcoală Pit fusese arestat. Odată, după terminarea lucrului, un paznic îl pusese să măture magazia. Şi ce credeţi că-i dăduse atunci în gînd lui Pit? Se apucase să mături molozul, strîngîndu-l într-o grămăjoară în formă de seceră şi ciocan. Ca pedeapsă, băiatul fusese trimis într-un lagăr de concentrare.

CONSTANZIA DIN CONCEPCION

După ce Olaf îşi sfîrşi povestirea, Constanzia, o chiliană, care şedea de partea cealaltă a mesei se ridică brusc, cerînd în gura mare:

— Lăsaţi-mă acum pe mine să povestesc!

Apoi se grăbi să adauge:

— Deşi nu mi-a venit încă rîndul, cer totuşi cuvîntul, fiindcă ceea ce ţin să vă spun e-n strînsă legătură cu istoria de mai înainte. Şi totuşi e altceva.

Pînă la o vreme am trăit o viaţă tihnită, lipsită de orice griji. Tinereţea mea a fost senină. Tatăl meu era medic într-un orăşel din Chili, iar eu eram logodită tot cu un medic. Pe atunci singura mea dorinţă era să-mi găsesc o casă,

s-o mobilez după gustul meu și mereu îmi zbura gîndul la rochii și la serate. Intr-o zi stăteam cu toții pe verandă — adică eu, părinții și logodnicul meu; mai era acolo și un musafir, un tînăr, medic și el.

De pe veranda noastră se vedea departe, în zare, coama muntelui. Oaspetele ne povestea de pățaniile lui dintr-o mică localitate minieră unde își avea slujba. Nu fusesem niciodată pe acolo, așa încît îl ascultam foarte atentă. După cîte spunea el, trebuia să ne socotim fericiți că locuim aci în cîmpie. Sus, la munte, viața era aspră și mohorîtă. Oamenii — nărăviți, ticăloșiți, neștiutori de carte, cu mintea întunecată. Adesea coborau la vale din cătunele risipite pe coastele munților, căutînd de lucru. Din cele cîteva petice de pămînt pierdute printre stînci nu puteau scoate nici pîinea pentru cei de acasă, nici nutreț pentru vite; doar cîțiva păstori mai îndrăzneți cutezau să-și mîne turmele prin văi și coclauri. In acele ținuturi iernile erau nesfîrșit de lungi și soarele nu se ridica niciodată deasupra ghețurilor. In locul lui străluceau pe cer doar piscurile de gheață.

Nu de mult — povestea oaspetele nostru — venise la el un tînăr miner cu un picior fracturat. La întrebările lui, tînărul îi mărturisise că mai avusese înainte o fractură la același picior. Primul accident i se întîmplase în munți; alunecase în timp ce încerca să se cațere pe un platou inaccesibil, hăt departe de sat, peste povîrnișuri atît de abrupte, de înalte, încît nimeni nu se încumetase pînă atunci să urce atît de sus. Și iată că într-o bună zi tot satul pornise cu mic cu mare, să înfrunte urcușul. L-am întrebat: „Dar ce-ați căutat acolo? Ați dat de vreo pășune?" „Păi să vedeți, a răspuns tînărul. Umbla zvonul prin sat că un vapor din Uniunea Sovietică s-ar afla în drum spre Valparaiso și că în cîteva zile avea să treacă pe lîngă țărmul nostru; atunci ne-am urcat cu toții sus pe podiș, căci numai de acolo se poate vedea marea." Intîlnisem pînă atunci în cariera mea medicală tot felul de cazuri, care de care mai ciudate — continuă musafirul — și totuși povestea asta m-a lăsat cu gura căscată. Flăcăul părea de altminteri destul de așezat. „Ei, și ați văzut ceva?" l-am descusut eu, la care mi-a răspuns zîmbind: „Cum să nu. Era cu noi unul care fusese pe vremuri marinar și avea o lunetă veche. Ne-am uitat prin ea și am recunoscut îndată pavilionul sovietic. Știți, pățania cu piciorul a fost abia pe urmă, la coborîre. Dar nu-mi pare rău. Face."

Mama vru să știe cu ce se alesese tînărul dacă văzuse vaporul? Oaspetele nostru dădu din umeri. „Cu ce se aleg oamenii dintr-un pelerinaj? Ce vreți, așa e lumea sus la noi, fără știință de carte și plină de superstiții."

Discuția luă apoi o altă întorsătură, începură să ciocnească paharele și să se veselească. Eu însă mă simții deodată stingherită și căzui pe

gînduri. Mă întrebam ce aşteptase oare, de la vaporul acela, flăcăul din cătunul uitat de lume, unde iarna e fără sfîrşit şi unde în locul soarelui strălucesc pe cer piscurile de gheaţă? Cum de se aventurase într-o ascensiune atît de grea, numai şi numai ca să vadă un vas ce venea dintr-o ţară necunoscută, de dincolo de Pacific? Echipajul, probabil, bucuros că se apropia în sfîrşit de ţintă, nici nu bănuise măcar că de sus, din vîrful stîncilor, pe coasta aceea străină, îl urmăreau zeci de perechi de ochi.

Din acea zi, în mintea mea începură să se închege fel de fel de imagini şi chipuri care mi se păreau mult mai reale decît cele din preajmă. Nu mai aveam astîmpăr şi nu-mi aflai liniştea pînă ce nu găsii oamenii care să poată răspunde la toate întrebările mele.

LAN-SI DIN SHE-LU

Lan-si începu a povesti în englezeşte:

— Tatăl meu ţinea o prăvălioară cu umbrele într-un orăşel de provincie. Mama avusese de mică picioarele înfăşate; soră-mea în schimb fusese scutită de canonul acesta.

Odată m-am dus să mă plimb cu sora mea pe malul fluviului. Nişte hamali tocmai cărau de pe ponton mobilele unui oarecare domn Yueh, care se muta din oraşul aşezat pe fluviu mai la vale în casa nouă pe care şi-o făcuse la

noi în orăşel şi îşi adusese calabalîcul cu vaporul. Oamenii discutau în fel şi chip despre sosirea lui şi se zgîiau la mobilele acelea minunate şi curioase, cum nu mai văzuseră niciodată pînă atunci.

Un hamal tocmai luase în spinare un dulap, de care era legat strîns un scrin; pe lîngă scrin se mai încărcase şi cu o masă, iar deasupra mesei îngrămădise nişte scaune băgate unele într-altele.

Ploua şi era clisă pe jos. In clipa aceea, un cîine o zbughi dintr-o dugheană afară în stradă, nimerind drept între picioarele hamalului. Acesta lunecă şi căzu peste el, strivit sub mormanul de mobile din spinare.

— Intr-o clipă lumea se strînse buluc în jurul lui. Un hamal care tocmai cobora de pe ponton îşi lăsă jos povara şi reteză cu un cuţit funiile ce ţineau legat calabalîcul. Cîinele fusese făcut zob. Omul era mai mult mort decît viu; îl luară de acolo pe braţe.

Cineva îl căină: „Bietul om“.

Un altul zise: „Biata femeie — şi copiii, vai de ei“.

Un al treilea adăugă: „Pe vremea asta“.

Următorul îşi dădu părerea: „O fi alunecat că-i noroi“.

Al cincelea vorbi: „De, trebuia să bage de seamă“.

Nimeni nu întrebă: „De ce a trebuit să care nişte poveri atît de grele?“

E ceea ce încercai să aflu mai tîrziu de la soră-mea. „Ei na, întrebi şi tu nişte lucruri! îmi răspunse ea. De ce? Ca să-şi cumpere orez!“ Pe mine însă răspunsul ei nu mă mulţumi şi de atunci întreb mereu, mereu, pe oricine stă să mă asculte.

SUREN DIN UNDUR-CHAN

Suren, mongolul, îşi spuse povestea în ruseşte. Alături de el, Ianek ne traducea cu glasul lui cald şi domol. Ianek cunoştea multe limbi şi era deprins să vorbească în public. De la celălalt capăt al mesei, Hendryk se grăbi să vină lîngă ei ca să nu scape nici un cuvînt.

— Tatăl meu era cioban. Trebuie să ştiţi că la noi averea se socoteşte după numărul capetelor de vite. Era, aşa-zicînd, de seama unui ţăran mijlocaş. De cînd ţin minte nu cred să fi văzut altceva decît deşertul şi zările necuprinse. De trei sau patru ori în copilăria mea s-a întîmplat să dea moartea în vite. Era frig. Noi încercam prin vrăji să stîrpim molima, altceva nu ştiam ce să facem. Şi erau atît de puţine fîntîni încît trebuia să aşteptăm vreme îndelungată pînă ce cămilele, caii şi oile ciobanilor înstăriţi se adăpau pe săturate.

Tatăl meu povestea că mai demult o dusese şi mai rău! Fusese în slujba unui cioban bătrîn şi putred de bogat; pe vremea aceea n-avea nici un capăt de aţă. Ne vorbea uneori despre o ţară nesfîrşit de mare, de dincolo de hotarele ţării noastre, unde poporul îşi izgonise stăpînii: Mulţi dintre aceştia fugiseră, apucîndu-se de tîlhării. Umbla zvonul că ar fi cutreierînd în haite ca fiarele ţara noastră.

Deşi acum taică-meu nu mai era la cheremul nimănui şi-şi încropise o mică turmă, tot nu scăpase de ciobanii bogaţi care duceau la tîrg atîta gunoi din staule pentru îngrăşăminte şi atîtea piei, încît pe lîngă ele, marfa noastră nu avea nici o căutare.

Tîrgul era bucuria noastră a copiilor; lucru mai minunat nici că se afla pe lume. Atîta felurime de oameni! Şi ce de culori! Şi muzică! Învăţam o sumedenie de cîntece pe care le îngînam apoi de unul singur, cînd scoteam oile la păşune; asta în aşteptarea tîrgului din anul următor, cînd aveam să le cîntăm cu toţii în cor şi să învăţăm altele noi.

Tot la tîrg ne întîlneam şi rubedeniile şi tot acolo îşi găsi soră-mea un bărbat. Iurta noastră ajunsese neîncăpătoare, încît îmi pusei în gînd ca de aci încolo să-mi caut singur norocul. De altfel nimeni nu mă opri.

Din întîmplare, într-o bună zi se ivi la tîrg printre neamurile noastre un străin care trăise retras ani de zile într-o mănăstire, după obiceiul pămîntului. Îmbătrînise şi se întorcea acum acasă, la ai lui. Acolo la mănăstire învăţase să scrie şi să citească. Din cîţi oameni în-

tîlnisem eu pînă atunci, numai soldaţii cunoşteau meşteşugul ăsta; iar cînd şi cînd venea pe la noi un slujbaş care ştia să facă socoteli. In naivitatea mea copilărească îmi închipuiam că duhurile vitelor, numărate de el, stăteau ascunse în catastiful său şi că săreau afară dintre file de cîte ori îl deschidea. Călugărul acesta bătrîn, ce-şi părăsise schivnicia, mă învăţă să scriu cifrele. Mă învăţă şi cîteva litere. Nu chiar pe toate. Destule însă ca să-mi ţină de urît în lungile săptămîni cînd rămîneam din nou singur. Le desenam pe nisip. Deprinzîndu-mă cu cifrele, învăţai în scurtă vreme rostul lor la numărătoare şi la măsurat. Apoi căutai să-i arăt şi tatei şi fraţilor mei cum vine treaba cu socotitul; ei însă se dumiriră mai greu ca mine, şi asta mă făcu să cred că eram mai isteţ la minte.

Pe bătrînul meu învăţător îl întîlnii din nou la tîrg în anul următor. Acolo se întîmplă să cunosc o seamă de negustori şi soldaţi mai pricepuţi ca mine în meşteşugul scrisului şi cititului. Dar nici pentru mine treaba asta nu mai era acum o vrăjitorie.

Unchiaşul mă luă mai tîrziu cu el la oraş, unde se găsea de altfel singura şcoală din ţinut. Invăţai şi eu atît cît se putea învăţa la noi; pe urmă intrai slujbaş la stat.

In felul acesta am avut prilejul să cunosc oameni mult mai învăţaţi decît mine, care îmi explicară o sumedenie de lucruri noi. Datorită lor

îmi se întipăriră în minte numele lui Lenin şi Stalin. Căpătai apoi cărţi scrise în limba mea, cu semnele noastre. Cu groază îmi dădui atunci seama de cîte mai aveam de învăţat. Intîlneam de pildă fraze alcătuite din cuvinte cunoscute — şi cu toate acestea nu pricepeam nimic. Invăţam cu rîvnă. Tot atunci îl văzui şi pe Cioibalsan şi-l ascultai vorbind şi de la început prinsei înţelesul cuvintelor sale: „Trebuie să ajungem la socialism — ne zicea el — fără a mai trece la capitalism, ca popoarele din Apus."

In vremea aceea izbucni din nou la noi în ţară o răscoală împotriva ciobanilor bogaţi. Mergeam călare dintr-un loc într-altul, colindînd adunările unde ciurdarii ce păzeau vitele bogaţilor şi ciobanii săraci se strîngeau cu duiumul. Hotărîrăm să sfărîmăm rînduiala celor mari şi să împărţim vitele după dreptate. La o întrunire dintr-astea mă întîlnii şi cu taică-meu, pe care nu-l mai văzusem de cînd plecasem de acasă. De cînd mă despărţisem de el şi de turma lui începusem să deschid ochii, trezindu-mă la viaţă, şi pe măsură ce mă deşteptasem crescuse şi rîvna mea pentru învăţătură. In cele din urmă taică-meu se întoarse la el în iurtă. Eu însă plecai într-o bună zi în Uniunea Sovietică, fiind trimis la şcoala înfiinţată acolo anume pentru fiii popoarelor din republicile orientale.

Despre viaţa mea în Uniunea Sovietică am să vă povestesc altă dată. Voi m-aţi întrebat doar ce m-a hotărît să fac primul pas. Mă în-

treb şi eu o dată cu voi: care a fost începutul? Atunci cînd l-am auzit pentru prima oară pe Cioibalsan? Sau mai înainte, la tîrg, cînd m-am întîlnit cu bătrînul care m-a învăţat să scriu primele litere?...

SERGHEI DIN HARKOV

Serghei vorbea liniştit, ca şi cum ar fi stat la taifas cu un prieten bun.

— Am crescut în zilele furtunoase ale revoluţiei. O regăseam pretutindeni, atît înăuntrul meu cît şi în jur. De aceea nici nu aş putea spune despre mine că a fost ceva anume care m-a hotărît să fac „primul pas".

În schimb aş putea să vă povestesc ceva despre primul pas — făcut cu primele ghete noi. N-am să uit niciodată clipa cînd am încălţat pentru întîia oară o pereche de ghete cumpărate din tîrg. Căci cele pe care le purtasem mai înainte, numai la zile mari, erau vechi şi scîlciate.

În timpul primului război mondial, cînd eram numai de-o şchioapă, locuiam la marginea oraşului în colonia unei fabrici. Acolo revolta mocnea de multă vreme. Iar cînd taică-meu s-a întors acasă cu tovarăşii săi, la sfîrşitul războiului, în toiul iernii, a izbucnit şi revoluţia. Din momentul acela la noi parcă se desfiinţase uşa dintre stradă şi odaie. Te trezeai aşa deodată

cu o mulţime de oameni dînd buzna în casă. Alteori ne repezeam buluc cu toţii afară, în stradă.

Într-o noapte am văzut steagul roşu desfăşurat în toată măreţia lui pe masa din bucătărie. Maică-mea cosea ceva la el. Nu-l văzusem niciodată pînă atunci atît de aproape. Pentru mine steagul era ceva viu: o pasăre care fîlfîia deasupra mea în văzduh. Şi-n clipa aceea îmi trecu prin minte că s-ar putea să-şi ia deodată zborul de pe masă şi să ne lovească în obraz cu aripele-i grele. La gîndul ăsta m-a trecut un fior şi m-am mirat de curajul mamei, care-l apucase strîns cu amîndouă mîinile. Cunoşteam încă de pe atunci numele lui Lenin şi ştiam cine este. Şi nu mi-aş fi putut închipui odaia noastră fără portretul lui, aşa cum nu mi-o puteam închipui fără ferestre.

Tatăl meu era un om mare şi puternic. Ce spunea, se adeverea întotdeauna. Toată lumea îl asculta — şi noi şi ceilalţi din juru-i. Cu mine n-a vorbit decît o singură dată între patru ochi, cînd a plecat în războiul civil şi şi-a luat iar puşca în spate. M-a aşezat pe un scaun, ca să ne putem privi ochi în ochi. Ochii lui scăpărau fulgere. Şi tata a început: „Bagă bine la cap, băiatule, ce-ţi spun acum. S-ar putea să nu mă mai întorc niciodată. Pe noi ne-a chemat Lenin. El ne-a dat în stăpînire pămîntul şi fabricile, şi acum a sosit ceasul să le apărăm, căci bandiţii vor să ne prade iar. Tu însă ai să

duci o viață fericită, bizuie-te pe noi. Ai să poți mînca întotdeauna pe săturate, chiar și carne. Ai să umbli cu ghete în picioare, n-ai să te mai duci desculț la școală. Și ai să poți învăța ce-ți place". Tata ar fi vrut să mai adauge ceva, dar tocmai atunci l-a strigat cineva din prag și m-a lăsat jos.

Și dus a fost. La noi în țară veni Petliura. Lucrurile păreau să ia altă întorsătură de cum ne făgăduise tata. Tovarășii tatei se adunau la noi numai noaptea, pe furiș.

Pe urmă au început să se audă iar împușcături, atît în oraș cît și-n împrejurimi. Răspunzînd parcă la chemarea lor, steagurile roșii fluturau din nou pe străzi. Atunci mama a scos și steagul nostru afară. Se gîndea pesemne, ca și mine, că de astă dată tata avea să se întoarcă în sfîrșit acasă.

Dar tata nu s-a mai întors. Mama l-a plîns amarnic, apoi a pornit să-și caute de lucru. O duceam de azi pe mîine. Sufeream de foame, n-aveam nici o fărîmă de pîine. Mă gîndeam uneori de unul singur la tot ce-mi făgăduise tata și-mi aminteam cum ne privisem atunci, ochi în ochi.

Apoi ne-am mai înlesnit și încetul cu încetul ni s-au descrețit frunțile. Atîta numai că lipsea tata.

Odată mama m-a luat cu ea în tîrg să-mi cumpere ghete. În vitrina magazinului se afla un portret al lui Lenin.

Am căutat niște ghete pe măsura mea. Mama a scos bani din pungă și le-a plătit. Mi se părea că-mi atîrnă o greutate de picioare, dar în același timp parcă mai crescusem un pic. Eram convins că atunci cînd voi intra în casă am să-l găsesc pe tata așteptîndu-ne. Și aș fi vrut să-i spun și mamei ce gîndeam. Dar ea mi-a luat-o înainte: „Iți mai amintești ce ți-a făgăduit tata?" Apoi a adăugat mai mult pentru sine: „Era un om pe care te puteai bizui!" Rostind aceste cuvinte, pe chipul ei grav s-a aprins o lumină de mîndrie.

MONFORT DIN FRANȚA

Cineva care l-ar fi văzut și l-ar fi auzit în momentul acela pe profesorul Monfort cu greu ar fi putut bănui că vorbește despre el însuși. Aveai impresia mai degrabă că ține o prelegere în fața studenților săi, explicîndu-le cine știe ce rară formație de cristale.

— Pentru mine știința era mai presus de orice, începu el. Niciodată nu mă simțisem atras de viața politică.

După ocuparea Parisului, nemții se arătară politicoși și destul de binevoitori cu mine. Nu știau cum să-mi mai intre în voie, de abia puteam scăpa de insistențele lor; dar în curînd aceste insistențe începură să-mi calce pe nervi. Intr-o bună zi mă pomenii acasă cu doi savanți

germani. Îi tot dădeau într-una că veniseră la Paris anume ca să mă cunoască, asigurîndu-mă că cercetările mele mineralogice aduseseră o însemnată contribuţie în domeniul ştiinţei. Asistentul meu însă îi tot lua peste picior. La un moment dat mă temui chiar ca nu cumva oaspeţii străini să fie izbiţi de expresia de scîrbă şi batjocură întipărită pe faţa lui.

Mineralogii germani mă invitară într-o seară împreună cu alţi doi colegi francezi, care ca şi mine îşi vedeau nestingheriţi de activitatea lor sub ocupaţie; seara aceea petrecută cu ei mă umplu de scîrbă şi plecai acasă uluit şi ruşinat.

Semnasem şi eu, ce-i drept, după încheierea pactului germano-sovietic, o declaraţie împotriva comuniştilor; căci pe atunci nu eram în stare să văd adevărata faţă a lucrurilor; dar nu puteam înţelege de ce mă găseam dintr-o dată la aceeaşi masă cu alţii care îşi puseseră şi ei semnătura pe această declaraţie.

Peste cîteva zile apăru pe zidurile caselor un afiş: „Să luptăm împotriva bolşevismului! Pentru o comunitate europeană!“ Auzisem vorbindu-se despre asta, chiar în acea seară de tristă amintire la care, în afară de noi profesorii, mai fuseseră invitaţi diferiţi funcţionari nazişti şi ofiţeri, pesemne şi agenţi de-ai Gestapoului.

Mi se luă parcă o piatră de pe inimă cînd aflai mai apoi că o bună parte din afişe fuseseră rupte de pe ziduri de tineretul nostru. Cîteva ore mai tîrziu mi se spuse că trei dintre studenţii mei fuseseră prinşi asupra faptului şi arestaţi. A doua zi dimineaţa, chiar în momentul cînd intrai în laborator, asistentul meu fu arestat şi silit să părăsească munca pe care o duceam în comun. Cîtva timp după aceea primii vizita unui funcţionar, trimis să-mi prezinte scuze pentru măsura la care fuseseră, chipurile, nevoiţi să recurgă, spunîndu-mi că, fără doar şi poate, nu-mi dădusem seama cu cine aveam de-a face. Omul pe care-l arestaseră — spunea el — era un individ periculos pentru ordinea statului şi un duşman al ştiinţei.

Mă dusei imediat la autorităţile germane, spre a face demersuri pentru ca asistentul meu să fie eliberat. Funcţionarul respectiv mă ascultă cu un zîmbet batjocoritor, asigurîndu-mă politicos că va cerceta cazul semnalat de mine.

Clocoteam de furie şi, dînd frîu liber indignării, chiar în aceeaşi zi vorbii pe şleau studenţilor. Noaptea veniră nemţii să mă aresteze.

Mă închiseră mai întîi la „Santé“, într-o celulă comună. Acolo mă întîlnii cu doi sau trei membri ai partidului comunist, unii dintre acei împotriva cărora fusese lansat apelul semnat şi de mine. Asistentul meu nu era acolo şi nici vreunul dintre studenţii noştri. În aceeaşi celulă se afla în schimb un student, pe al cărui tată, fost profesor de chimie la universitate, îl cunoscusem odinioară, ba chiar avusesem deseori discuţii aprinse cu el, învinuindu-l că se lasă abătut de pe făgaşul ştiinţei de activitatea

lui politică. Acuma taică-său — îmi povesti studentul — fusese deportat şi viaţa lui atîrna de un fir de păr. Tînărul mă respecta ca pe un părinte, aşa încît aveam impresia că ne cunoaştem de cînd lumea. Tot el îmi spuse că deţinuţii care se aflau cu noi în celulă hotărîseră să-şi îmbogăţească cunoştinţele, ajutîndu-se reciproc. Unul ne vorbi despre sindicate, altul începu să ţină un curs de istoria partidului; un lucrător metalurgist ne explică specificul muncii sale, iar altcineva ne iniţie în studiul economiei politice. Apoi mă rugară să-mi aduc şi eu contribuţia. Le spusei atunci că materiile predate acolo îmi erau cu desăvîrşire străine. Mi se răspunse că asta n-avea nici o importanţă. Aici eram cu toţii elevi şi profesori. In consecinţă trebuia să-mi aleg un subiect din specialitatea mea. Aveam de gînd să ţin un curs despre formarea cristalelor, acelaşi curs pe care-l ţinusem de atîtea şi atîtea ori, în cariera mea universitară.

In zilele următoare comunicarăm cu toţii subiectele prelegerilor. Tînărul meu prieten îşi luase obligaţia să dezvolte o problemă din domeniul chimiei. După fiecare lecţie ni se explicau cu răbdare o seamă de lucruri despre care, înainte de arestarea mea, nu auzisem niciodată. Mă aflam închis fără voia mea în aceeaşi încăpere cu nişte oameni pe care în libertate n-aş fi avut nici chef nici răgaz să-i ascult. Mai ales mi-a folosit foarte mult contactul cu un deţinut,

Pierre Duval, care, după nume mi se părea cunoscut. Aflai mai tîrziu că avea o sarcină de mare răspundere în partid. Discutam cu el explicîndu-i legile formării cristalelor, iar el îmi lămurea în schimb legile dezvoltării societăţii.

Intr-o bună zi, Pierre Duval fu luat din mijlocul nostru şi dus la interogator. La întoarcere îmi spuse liniştit că situaţia lui era gravă, aşa că, adăugă el, ar fi mai bine să ţină imediat conferinţa, altminteri nu era sigur dac-o să mai aibă timp s-o facă.

Eram prea tulburat ca să-l pot urmări cu atenţie. Duval se aşezase lîngă mine, pe întuneric, ca şi cum ar fi ţinut cu tot dinadinsul să nu pierd un cuvînt din ce spunea el. Ii pusei apoi unele întrebări şi mă lămuri acolo unde nu înţelesesem prea bine. In momentul cînd veni santinela să-l ia, stătea lîngă mine.

Mă aflam încă în aceeaşi celulă, cînd sosi vestea că fusese împuşcat. Puţin după aceea am fost deportat într-un lagăr de concentrare din Germania.

Cu toate acestea, după cum vedeţi, am supravieţuit războiului. In fiecare zi eram la un pas de moarte. Dar din mijlocul nostru, din comunitatea noastră, ţîşnea un izvor nesecat de viaţă. Cu toate chinurile şi umilinţele îndurate, îmi ajungea un singur strop din apa aceasta vie, ca să prind puteri noi pentru ziua următoare.

Armata nazistă pătrunsese adînc în Uniunea Sovietică şi călăii erau radioşi. In acelaşi lagăr cu noi fusese închis un anume Dvorak, care ne mustra ca un frate: „Nu sînteţi oare de ajuns de căliţi ca să suportaţi contraloviturile? Nu sînteţi în stare să înfruntaţi o înfrîngere? Ascultaţi atunci ce spune însuşi Stalin"... Şi începu să rostească discursul din Octombrie, ţinut în Piaţa Roşie, discurs pe care Dvorak îl ascultase înainte de arestare la un post secret de recepţie şi-l învăţase pe dinafară. Avea o memorie care nu-l dădea niciodată de ruşine. Ori de cîte ori gardienii şi munca silnică ne lăsau vreun răgaz, îl rugam să ne mai spună o dată discursul. Pe mine mă impresiona mai ales partea în care Stalin arăta poporului sovietic cum odinioară, în timpul războiului de intervenţie, cînd Armata Roşie de abia începuse să se închege, reuşise să le vină de hac unor adversari superiori ca număr şi ca forţă. Intr-o zi sosi în mijlocul nostru fiul colegului meu, cu care fusesem un timp închis împreună la „Santé". Bucuria revederii fu cu atît mai vie cu cît situaţia noastră era mai grea. In Franţa băiatul fusese azvîrlit dintr-o închisoare întralta. Din gura lui aflai atunci o mulţime de amănunte cu privire la lupta mişcării de rezistenţă.

La un moment dat fu adus în lagărul nostru un nou deţinut, L., al cărui nume îl cunoşteau toţi comuniştii. Naziştii îl ştiau şi ei şi-l primiră cu înjurături, ghionturi şi lovituri. Dar lui nu-i păsa. Cînd rămaserăm singuri, exclamă: „Ticăloşii, a intrat frica-n ei, mi-am dat seama pe drum de asta. Se pregăteşte ceva. Simt ei că le fuge pămîntul de sub picioare. Asta o să-i facă însă şi mai cruzi, aşa că trebuie să ne aşteptăm la orice".

Cîtă vreme L. stătu printre noi, căutarăm care mai de care pe cît ne stătea în putinţă să-i facem rost de-ale gurii, să-i oblojim rănile şi să-i uşurăm întrucîtva munca silnică. Odată, la apel, un ofiţer din S.S. îl întrebă dacă tot mai crede în comunism. L. îi răspunse: „Pînă la moarte".

Nazistul rînji: „Atunci n-ai să mai crezi multă vreme".

O oră mai tîrziu aflai că tovarăşul nostru fusese împuşcat, sub motivul că ar fi încercat să fugă de sub escortă.

In noaptea aceea mă hotărîi să cer admiterea mea în partid, şi-mi împărtăşii intenţia atît lui Dvorak cît şi tînărului meu prieten francez. Era într-o noapte de februarie, după bătălia de la Stalingrad.

N-aş putea spune care din toate aceste întîmplări a determinat în mod exclusiv primul meu pas. Mai degrabă cred că hotărîrea mea a fost prilejuită de un şir întreg de oameni şi de întîmplări trăite, între care a existat o strînsă legătură.

Belaid începu cu sfială, apoi furat de amintiri prinse încetul cu încetul curaj; ochii şi dinţii îi străluceau.

— Cînd Ahmed strîngea o duzină de hamali ca să descarce sub supravegherea lui vreun tren cu mărfuri ce trebuiau îmbarcate, cel ce se nimerea să fie printre ăşti doisprezece hamali ştia ce-l aşteaptă: trebuia să muncească pînă cădea pe brînci.

Cu nasul lui de copoi, Ahmed simţea de la o poştă cînd era rost de lucru; nu era altul în Oran mai isteţ decît el în privinţa asta. La descărcare n-avea altceva de făcut decît să fie tot timpul cu ochii asupra hamalilor ca să se dea jos încărcătură din vagoane şi s-o ducă pînă la macara. Ceilalţi, care o luau apoi în primire pe bord din căngile macaralei şi coborau cu ea în depozit, erau de obicei controlaţi de unul Eli. De cîte ori adulmeca ceva, Ahmed se sfătuia mai întîi în taină cu Eli; ne închipuiam că erau cumva rude şi Ahmed căuta să profite de pe urma celuilalt. Norocul meu era că Ahmed prinsese drag de mine. De altfel nici nu aveam încotro, trebuia să mă ţin scai de el, căci din pricina unui blestemat de accident, timp de cîteva săptămîni nu fusesem în stare să muncesc. Şi, în afară de o mînă de curmale, aproape că nu mai pusesem nimic în gură tot timpul ăsta. Sărbătorile băteau la uşă; eu eram slab, prăpădit şi jinduiam după o mîncare ca lumea; mi se acrise de curmale şi orez, voiam şi eu să beau şi să mă veselesc, măcar o dată pe an.

Deşi eram galben la faţă şi sfrijit de mă sufla vîntul, Ahmed nu pregetă să-mi spună: „Ştii că azi soseşte de la Marsilia vaporul „Trianon" să încarce automobile pentru Bombay, aşa c-o să am şi pentru tine de lucru".

Spre necazul negustorilor noştri se auzise că vasul „Trianon" nu rămîne decît foarte puţin în port, atît cît îi trebuia ca să ia în primire încărcătura vagoanelor; iar echipajul nu avea voie să coboare de pe vas.

„Trianon" sosi într-adevăr, o dată cu trenul din Maroc. Părea că se luaseră la întrecere care să ajungă mai înainte în port: trenul pe uscat, iar vasul pe mare, venind dinspre Marsilia. Care nu ne fu însă mirarea, cînd văzurăm că jur împrejur cheiul fusese înconjurat de un cordon dublu de poliţişti. Nu pricepeam de ce era nevoie de atîta pază pentru nişte automobile. De altfel nici n-avurăm timp să ne gîndim la asta, căci Ahmed şi începu să ne împartă ordine; se jurase faţă de funcţionarul de la agenţia de transporturi — un francez — că el se face luntre şi punte să dea gata toată treaba în două ore.

Mecanicul macaralei se şi căţărase sus la el în cabină, iar Eli se urcase cu cealaltă echipă de hamali pe vas. Eli de obicei nu dădea din

mîini atît de mult ca Ahmed, care ţinea să facă întotdeauna pe şeful.

Indată ce trenul sosi în port, poliţiştii alcătuiră un cordon dublu. Nu mă puteam de loc dumiri de ce transportul fusese escortat de soldaţi. In sfîrşit, Ahmed ne dădu semnalul; se umfla în pene, ţanţoş nevoie mare şi-i scăpărau ochii. Munceam strîngînd din dinţi, căci mă temeam să nu mă fi şubrezit din pricina accidentului. Nervos, Ahmed bătea mereu din picior şi-şi tot vîntura mîinile. Impinserăm mai întîi automobilele în vagoane, pe urmă petrecurăm funiile printre roţi; după cîteva clipe macaraua ridică în aer primele automobile, transportîndu-le pe vas. Ahmed nu ne slăbea din ochi. Tremura tot de neastîmpăr şi de plăcere. Mie îmi trosneau toate mădularele, dar îmi dădeam seama că mai pot să fac faţă. Imi spuneam că dacă Ahmed bagă cumva de seamă că m-am părăduit, se lipseşte de mine şi asta era deajuns ca să-mi dea puteri noi.

Macaraua apucase să transporte cîteva automobile şi se îndrepta acum, condusă de mecanic, spre vagonul următor, care era tot un vagon platformă. Abia atunci văzurăm că automobile erau destul de puţine şi că grosul transportului îl alcătuiau nişte lăzi. Intrebai pe un impiegat: „Toată încărcătura asta merge la Bombay!" „De unde ai mai scos-o şi pe asta?" se miră el. „Păi Ahmed aşa ne-a spus: că vaporul pleacă la Bombay." „Aş, nici pomeneală! la Saigon".

Atunci un alt impiegat se amestecă şi el în vorbă şi spuse: „Ce sîntem noi de vină? Noi am luat-o în primire abia la graniţa dintre Maroc şi Algeria". „Habar n-am avut ce poate fi în lăzi; urmă primul. Ne-am mirat numai că trenul a venit însoţit de soldaţi, de la Casablanca." „Pe urmă abia am văzut — spuse celălalt — etichetele englezeşti. Zău, nu înţeleg cum s-au putut preta marocanii la asemenea porcărie!" Tot ascultînd la ei pierdui şirul mişcărilor. Ingheţai de frică. „Dacă nu te ţii tare — mă gîndeam — s-au dus dracului sărbătorile." Parcă şi auzeam muzica şi o vedeam ca aievea pe fata mea, îi priveam fermecaţi ochii şi dinţii, adulmecam mirosul bucatelor.

Macaraua îşi roti braţul îndreptîndu-l spre noi. Ahmed ne strigă ceva, ameninţîndu-ne cu pumnul. „Ce? Crezi că la încărcare a fost altfel? spuse iar impiegatul. Gara a fost înconjurată de un dublu cordon, la fel cum s-a întîmplat acum în port. Nici nu le-a mai lăsat vreme să se gîndească! N-au avut încotro." Primul impiegat strigă mînios: „Prostii! Mintea unui om nu-i macara, să treacă un ceas pînă se-nvîrte o dată". „Vietnamul — păi Vietnamul sîntem noi, adăugă în spatele meu cineva care pînă atunci tăcuse tot timpul. Ne punem singuri ştreangul de gît."

Incă de pe vremea cînd zăceam bolnav la

pat, cuvîntul Vietnam îmi venise deseori la ureche, dar niciodată nu-mi dăduse prea mult de gîndit. În momentul acela braţul macaralei se izbi de vagonul nostru; Ahmed răcnea ca un sălbatic. „Acum e prea tîrziu", spuse al doilea impiegat, văzînd cum pluteau primele lăzi prin aer. „Niciodată nu-i prea tîrziu!" grăi celălalt.

Un hamal înjură fiindcă iar nu apucasem lada la timp. Altul îmi trase un picior în spate. Începui să strig desperat: „N-aţi auzit? Sînteţi surzi? Toată încărcătura asta merge spre Vietnam!" „Ei şi? spuseră ei. Tacă-ţi gura!" „Nu vă daţi seama? le strigai iar. Oamenii de acolo luptă!" „Luptă? Şi pentru ce?" „Pentru libertatea lor!" „Pentru ce?" „Pentru libertate" „Pentru libertate! Dar ce, pielea mea nu plăteşte nici un ban? Haide, pune mîna."

Cel de-al treilea din spatele meu rosti încet, dar răspicat: „Dacă şi aici o să ajungă lucrurile tot aşa departe ca şi acolo, şi dacă mîine-poimîine alţii ca noi vor încărca asemenea lăzi pentru Oran, ca ticăloşii ăştia să tragă în noi..."

Mă întorsei spre el. Nu-l cunoşteam după chip, dar în momentul acela privirile lui se înfipseră ca nişte sfredele în ochii mei. Nu mă întrebă decît atît: „Ai curaj?"

Imediat sării jos din vagon. Ahmed se năpusti răcnind: „Ce-i? Ce s-a-ntîmplat?" şi-mi puse o piedică. Îl îmbrîncii; el încercă să mă înşface, dar mă smucii din mîna lui. Soldaţii

din escortă ne priveau încremeniţi. Un om de pe bord îmi strigă ceva. Mă oprii, ridicînd amîndouă braţele, ca şi cum macaraua ar fi trebuit să asculte de porunca mea: „Opriţi! Ascultaţi-mă! Vaporul merge la Saigon! Opriţi!" Eli, care era prieten cu fratele meu, scoase şi el capul şi strigă: „N-aţi auzit ce spune? Opriţi! Căraţi-vă acasă!" Atunci, o parte din hamalii noştri coborîră de pe vas şi din vagoane, năvălind pe chei. Poliţiştii tăbărîră asupra noastră; eu însă mă căţărai degrabă sus, pe scara de fier a macaralei, în cabina mecanicului. Eram atît de emoţionat, încît nu puteam să leg două vorbe, dar cum în momentul acela nu era nevoie de vorbe ci de fapte, mecanicul apăsă, drept răspuns, pe o pereche de pîrghii. De sus din cabină văzui cum macaraua noastră, înceată şi greoaie, transporta înapoi spre vagon, prin văzduh, lăzile nedescărcate încă. Auzii şi aplauze. Macaraua îşi trase înapoi braţul şi mecanicul o opri de tot. Văzui pe urmă cum toţi oamenii din cartierul portului alergau spre noi. Macaraua fu imediat înconjurată de poliţişti. Unul dintre ei se urcă pe scara de fier pînă ce izbuti să mă apuce de picioare şi mă trase jos. Îl arestară şi pe mecanic, şi pe Eli. Ne mînară apoi în ghionţi pînă la automobilul poliţiei. Oamenii noştri însă nu puteau fi împrăştiaţi cu pumnii; ei cîntau şi poliţiştii loveau.

După ce am ieşit din închisoare am plecat în Franţa. Şi aici am fost delegat să vin în mijlocul vostru. Vă mulţumesc.

PAT DIN S.U.A.

— M-am născut în statul Mississippi şi tot acolo am şi copilărit. Fireşte, ca orice copil, îmi iubeam locul de baştină şi simţeam că prinsesem rădăcini în pămînt ca grîul, bumbacul şi porumbul ce cresc pe acolo. Ştiam că străbunii mei robiseră cîndva pe acest pămînt, dar pentru mine asta era ca o poveste de demult apusă, cum sînt cele pe care le citeşti din cărţi sau le cunoşti din auzite. Noi negrii duceam o viaţă strict separată de viaţa albilor — ştiam lucrul ăsta, pentru că aşa am trăit de mic. Dar niciodată n-am stat să mă gîndesc la el şi nici n-am fost revoltat.

Trei sferturi din populaţia oraşului meu natal, Jackson, era alcătuită din negri. Tatăl meu era avocat şi toată clientela lui se compunea numai din negri, profesorii noştri erau şi ei negri, ca şi prietenii şi oamenii noştri de serviciu. Cel puţin noi copiii aproape că nu puneam niciodată piciorul prin cartierele locuite de albi. Ba chiar ni se părea ciudat, atunci cînd aveam de mers undeva cu trenul, să stăm în aceeaşi sală de aşteptare cu oamenii albi, sub privirile lor spălăcite, în care nu citeam

decît scîrbă sau dispreţ, mîndrie deşartă sau milă. N-aveam nici o cunoştinţă printre ei şi cum intra trenul în gară săream în vagoanele rezervate negrilor.

Tata avea uneori de rezolvat la tribunal sau la primărie cîte o chestiune care-l obliga să aibă de-a face cu funcţionarii albi. Seara ne povestea acasă cu haz păţaniile de peste zi, deşi deseori i se făcea milă de el însuşi. Ne descria obrăznicia sau nerozia cutărui sau cutărui cetăţean alb, aşa cum ar fi vorbit despre beteşugurile cuiva. În sinea lui credea cu tărie că odată şi-odată oamenii se vor lecui de prejudecăţi, aşa cum te lecuieşti de o boală. Într-o zi, cu prilejul unei hotărîri de arbitraj a tribunalului, i se întîmplase să se întîlnească la înfăţişare cu urmaşii unei familii la care bunicu-său muncise ca sclav: egali cu el în faţa tribunalului, urmaşii trebuiseră să se supună hotărîrii date, pe care erau obligaţi s-o respecte. Tata se bucura de mare vază în sînul populaţiei negre, fiind chemat în cele mai încurcate procese. Părea mai degrabă medic decît avocat, cînd îl vedeai cum ascultă păsurile oamenilor, găsind totdeauna o soluţie, oricît de complicat ar fi fost cazul. Pe mine m-a trimis la universitatea pentru negri, cu gîndul ca mai tîrziu să preiau biroul lui de avocatură, sperînd că va putea să-mi transmită în acelaşi timp experienţa şi cunoştinţele pe care le acumulase, calmul şi neţărmurita lui răbdare. Cu

toate acestea, se făcea foc ori de cîte ori auzea că mă întîlnesc cu studenţi roşii sau îi aduceam acasă o carte în care se vorbea despre lupta negrilor pentru egalitate în drepturi şi despre revendicările lor actuale. Atunci începea să mă dăscălească, spunîndu-mi ca de obicei că noi, negrii, trebuie să ne vedem de ale noastre şi să trăim liniştiţi, ca să nu ne ia nimeni la ochi. „Cu cît vom veni mai puţin în contact cu populaţia albă — spunea el — cu atît vom evita mai mult ciocnirile şi ura." Cînd Statele Unite au intrat în război, am crezut că am să pot contribui şi eu la zdrobirea fascismului hitlerist. La noi în familie toţi erau convinşi că vom fi chemaţi şi noi, negrii, sub arme, mai ales că am fi luptat din toată inima într-un război îndreptat împotriva barbariei fasciste şi a prigoanei rasiale. Aşa s-a şi întîmplat: am fost înrolat într-un regiment de negri şi trimis în Italia. Subofiţerii noştri erau şi ei negri. M-am distins de cîteva ori pe front şi ca răsplată am fost înaintat la gradul de sergent. Ofiţerul alb m-a lăudat în faţa trupei şi mi-a agăţat o decoraţie pe piept. Eram voios şi mîndru nevoie mare; am primit şi o scrisoare de la mama, în care-mi spunea că tata lăcrimase de fericire auzind despre isprăvile mele. Aveam conştiinţa unui om care făcuse dovada, atît faţă de sine cît şi faţă de ai săi, că nu se teme de moarte cînd e vorba să lupte pentru libertate.

La sfîrşitul războiului am plecat acasă împăcat şi cu fruntea sus. Noaptea jucam şi cîntam în cor pe puntea vasului, sub steagul pe care-l apărasem. Mi se părea că e al meu, căci înfruntasem moartea pentru el, iar stelele de pe pînza lui îmi apăreau în noapte ca o constelaţie scumpă inimii mele, strălucind pe cerul patriei.

La întoarcere am fost demobilizaţi. Înainte de a coborî pe uscat, ofiţerii albi ne-au ţinut discursuri şi ne-au mulţumit. Locotenentul meu, alături de care luasem parte la nenumărate lupte, mi-a strîns mîna la despărţire; pleca într-un oraş mai îndepărtat. Ca şi mine abia aştepta să-şi revadă casa şi familia, dar în acelaşi timp îi părea rău că se desparte de tovarăşii lui de pe front.

Nu mai aveam arme asupra noastră, călătoream numai cu ordinul de lăsare la vatră în buzunar şi cu decoraţiile pe piept, risipindu-ne care încotro. Gările împodobite cu flori răsunau de cîntece. Tăbliţele pe care scria „Pentru negri", „Pentru albi", rămăseseră însă agăţate mai departe în acelaşi loc, pe uşile sălilor de aşteptare, atît doar că fiecare uşă era împodobită cu cîte o ghirlandă de flori. Ultima bucată de drum am făcut-o împreună cu un grup întreg din regimentul nostru. Pe peroanele gărilor albii se fereau să se atingă de noi. Şi aveau nişte priviri care ne îngheţau. Ni se tăiase tot cheful de vorbă. La un moment dat unul din noi a spus: „Mi-e teamă că nu s-a schimbat nimic pe-aici". Camarazii mei au coborît unul

cîte unul şi pînă la urmă am rămas numai patru în tot vagonul, toţi din acelaşi oraş. Gîndul că ne întoarcem acasă ne trezise iarăşi dorul de viaţă. Vorbeam de iubitele noastre, de mamele noastre, de petrecerile de duminică şi ne depănam amintirile din copilărie.

Ajungînd la staţia unde trebuia să coborîm, am ieşit val-vîrtej din gară. La început nici n-am observat că-n faţa autobusului stăteau proţăpiţi nişte vlăjgani albi, zgîindu-se la noi cu ochii lor albaştri spălăciţi. Deodată s-a auzit un fluierat şi în aceeaşi clipă careva dintre ei s-a legat de noi. „Ce-i, mă, vă grăbiţi să mergeţi acasă, ai?" Eram cu piciorul pe scară, cînd unul din ei m-a înşfăcat de braţ şi m-a smucit înapoi, în timp ce altul îmi trăgea un picior în burtă. Mi-au răsucit apoi mîinile la spate, ţinîndu-mă zdravăn ca să mă poată cotonogi în voie. S-a iscat o încăierare în lege între ei şi ai noştri. Oricît de iute s-au petrecut lucrurile, nu-mi scăpa nimic din ce se întîmpla, vedeam totul parcă descompus în fragmente. Unul din camarazii mei zăcea lungit pe jos, fără să scoată un geamăt, în timp ce albii îl călcau cu picioarele. Sus, la o fereastră, cîteva capete priveau în stradă ca la teatru. Un alt camarad a sărit în lături, dînd să scape, dar în aceeaşi clipă au ţîşnit dintr-un gang alţi doi golani, care l-au înhăţat, snopindu-l în bătaie. La vreo sută de metri mai încolo, un grup de poliţişti se oprise locului şi se uita, fără să intervină.

Şi iarăşi au început să-mi cărăbănească la pumni ca nebunii; am încercat să mă apăr şi atunci unul din ei mi-a strigat în obraz: „Asta ca să învăţaţi minte, să nu vă credeţi mai grozavi, fiindcă aţi fost pe front". Iar unul, care stătea mai la o parte, urla ca ieşit din minţi: „Dă-i la moacă, arde-l!" Am dat să mă smulg din mîinile lor, dar mi-au aţinut iarăşi calea strigîndu-mi: „Ei, de acum încolo cred c-o să-ţi cunoşti lungul nasului!" Am mai apucat apoi să văd cum îl tîrau pe cel de al patrulea camarad al nostru de-a lungul caselor.

Pe stradă nici ţipenie de om; toate uşile şi ferestrele închise. Braţele mi-erau zdrobite, nu puteam nici măcar să-i ajut lui Jimmy să-l care pe Joe pînă acasă.

Se făcuse întuneric de-a binelea, cînd iat-o venind pe sora mea cea mică. Deşi nu-i anunţasem că sosesc, mama, nerăbdătoare, o trimisese să mă întîmpine la trenul de seară. Văzîndu-mă, soră-mea a scos un strigăt: „Vai, în ce hal eşti!" Strîngeam din dinţi de durere. M-a spălat de sînge şi de noroi şi m-a bandajat cu ce aveam la îndemînă. Cînd am ajuns acasă, părinţii au început să plîngă şi să mă sărute. „Cum se poate — spuneau ei — să nu ne scrii că eşti rănit!" Le-am explicat atunci de unde mă alesesem cu rănile şi am încheiat cu năduf: „Ei, tată, tată, mai ţii minte ce ne învăţai dumneata? Acu', uite, ai rămas de minciună." Şi tata n-a mai avut ce spune...

RICHARD DIN DETROIT

Lui Richard Dalton din Detroit nu prea îi plăcea să vorbească, aşa că rareori se întîmpla să ia cuvîntul. Totuşi, în timpul congresului intervenise de cîteva ori făcînd o serie de propuneri bine chibzuite. De astă dată, însă, începu fără să se mai lase rugat.

— La noi, pe uşile sălilor de aşteptare nu scria „Pentru negri“ ori „Pentru albi“. Dar, cu toate că nu existau asemenea inscripţii, noi negrii eram totuşi izolaţi de albi, în toate gările în care poposeam pe drumul vieţii noastre. N-a fost nevoie să întreb pe nimeni; viaţa mi-a arătat singură, de la început, ce mi se cuvine şi ce nu.

Din cinci fraţi şi surori, eu eram mijlociul. Înainte fuseserăm şapte, dar mezinul murise îndată după naştere; în aceeaşi lună se prăpădise şi fratele nostru mai mare, într-un accident de camion. Maică-mea era nemîngîiată şi se tînguia mereu: „Doamne, de ce ţi-ai pus ochii pe copiii mei!“ Cînd o auzeam, mă treceau fiorii.

Cei mai vîrstnici din familie îi hrăneau pe cei mici. Mama era precupeaţă, iar taică-meu lucra la fabrică, ca mecanic pe o macara. Cînd frate-meu mai mare împlini vîrsta cuvenită, tata îl luă cu el la fabrică. Eu, care de cînd începusem să mă ţin pe picioare îi ajutam maică-mi să-şi ducă în piaţă coşurile cu zarzavaturi, luai acum locul lui frate-meu: lustragiu într-un birt din dosul gării, un local pentru albi. Ştiam că mă duc acolo să lustruiesc cizmele muşteriilor. Abia aşteptam să mă fac mare ca să intru şi eu la fabrică şi să-mi pot pune deoparte cîţiva cenţi. Atunci aveam să-mi petrec şi eu cînd şi cînd seara într-un birt, ca muşteriii cărora le lustruiam cizmele. Bineînţeles, nu în acelaşi birt, ci într-un local special, numai pentru negri. Era o condiţie de care ţineam seama în visurile mele de viitor. Pe vremea aceea n-aveam altă dorinţă.

Muşteriii mei erau totdeauna grăbiţi. Noroc că de obicei, în pripă, nici nu se mai uitau cui întind piciorul, căci dacă ar fi avut numai o secundă de răgaz să vadă deosebirea dintre mînuţele mele de copil şi labele unui lustragiu în toată firea, atunci l-ar fi ales pe cel din urmă.

Cînd în sfîrşit mă făcui destul de mare ca să intru şi eu la fabrică, prima seară liberă mi-o petrecui într-un restaurant, aşa cum visasem. Ajuns acasă mă trîntii pe pat şi dormii dus. Cît era ziua de mare măturam un atelier. În fabrică, munca asta era lăsată pe seama copiilor de negri. Abia apucam să curăţ o jumătate din sală, şi, pe jos, în jurul maşinilor unde făcusem curat, se şi strîngea un maldăr de şpanuri. Cu toate că atelierul trebuia să fie gata măturat de la un cap la altul, pînă la o anumită oră, muncitorii albi mă sileau să

umblu forfota de colo, colo, ca şi cum mătura mea ar fi avut aripi. Iar cînd se apucau să curăţe şpanurile de pe maşini cu măturica, nici nu se sinchiseau dacă gunoaiele cădeau pe podele sau pe ceafa mea. Şi mereu încasam ghionturi şi înjurături, fiindcă n-aveam zece mîini nici nu mă puteam împărţi în zece locuri.

Odată, unul dintre muncitori — un anume Dean — îşi opri o clipă privirile asupra mea în timp ce-şi curăţa maşina; de cînd făceam servici aici, în atelier, încolţise în mine dorinţa să lucrez şi eu la maşină. Citindu-mi pesemne dorinţa în ochi, omul îşi făcu timp ca să-mi explice cum se umblă cu ea. Ajutorul său însă mă luă la trei păzeşte: „Ce stai cu degetu-n gură? Ia-o din loc!" Dean însă-l opri: „Mai lasă-l să răsufle şi el un pic".

Mă întrebă apoi cîţi ani am. La o săptămînă după aceea se făcu însă o schimbare şi Dean fu mutat în atelierul vecin, unde nu măturam eu. Maşina lui se afla acum pe mîna unui alt muncitor, care se găsea întotdeauna să mă cheme tocmai cînd măturam, anume ca să-mi zvîrle şpanurile în cap. Meşterul avea şi un ucenic, un băiat alb de o seamă cu mine, tot aşa de hapsîn ca şi el. Ascultam amărît pînă în adîncul inimii cum îi explica fiecare manipulaţie. Ceilalţi mă repezeau: „Ce faci, mă? Ce stai cu mîna-n sîn?" Inţelesei atunci că sindicatul nu-mi va îngădui niciodată să lucrez la maşină. Oricît aş fi stăruit, însemna să-mi

răcesc gura de pomană. Eram otrăvit de ură şi de necaz. După lucru băteam cîrciumile. Maică-mea se văita: „Ai să te ticăloşeşti!" Nici nu doream altceva; înţelesesem că eu n-aveam loc la ospăţul acestei lumi.

Intr-o bună zi, în secţia unde lucram izbucni o grevă. Direcţia trimise atunci sub pază poliţienească nişte camioane încărcate cu muncitori, albi şi negri, gata oricînd să spargă greva, care pătrunseră în fabrică pe nişte străzi ocolite.

„De ce le-am ajuta lucrătorilor albi să capete salarii mai bune? spuneau fraţii mei. Ce, ei ne-au întins vreodată mîna?" Găseam că au dreptate. Aşa că mă dusei cu ei ca spărgător de grevă în fabrică.

După ce greva luă sfîrşit, a doua zi, în timp ce măturam, aruncai o privire în atelierul de alături. De cîte ori treceam pe acolo luasem obiceiul să mă uit după muncitorul acela, Dean, de parcă m-ar fi atras ceva spre el. In locul lui însă, văzui un străin. Mai tîrziu aflasem că direcţia concediase trei muncitori, sub cuvînt că ar fi făcut agitaţie şi că Dean se afla printre ei. Mă frămîntai să pricep cum se împăcau una cu alta: să te porţi bine cu un copil negru şi să pui la cale o grevă.

Mai trecu o bucată de vreme. Căpătasem o muncă mai bine plătită, una din acele munci menite negrilor. Lucram la ambalaj. Stăteam lîngă ascensorul de mărfuri şi lăsam să alunece

rînd pe rînd piesele pe tobogan, spre una din mesele de ambalaj. După cîteva săptămîni sosiră, de probă, două mașini noi cu ajutorul cărora lăzile erau prinse în chingi de fier. Mașinile astea noi îmi plăcură grozav — și ele și cei doi muncitori albi care le mînuiau. Ce băieți de treabă! In loc să mă necăjească, se apucară să-mi arate cum se umblă cu ele. Apoi mă lăsară să încerc singur. Văzînd că prinsesem pe loc mișcarea, unul din ei spuse, dînd din cap: „Isteț băiat!"

După ce mașinile noi fură instalate în fabrică, vorbiră amîndoi cu contramaistrul să mă pună să lucrez la una din ele. Muncitorii albi însă se împotriviră, spunînd că un negru nu are ce căuta la mașină. Rămăsei cu gura căscată, auzindu-i cum discutau dacă să fiu sau nu primit să lucrez. Mă gîndeam: „De ce oare m-or fi sprijinind oamenii ăștia doi cu atîta îndîrjire?" Cît timp mai există muncitori de-ai noștri pe drumuri — spuneau ceilalți — n-are nici un rost să băgăm un negru aici." La care ei răspundeau: „Ce are a face asta cu „negrii" sau cu „albii"? Direcția asmute pe unii împotriva altora, ca să-și aranjeze între timp interesele".

Din păcate, ei doi nu puteau să țină piept atîtor oameni, așa că pînă la urmă n-am fost primit să lucrez la mașina cea nouă. Și cum datorită ei se economisea mîna de lucru, nu mai rămăsei nici la ascensorul de mărfuri. Mă puseră din nou să mătur pardoseala sălii de ambalaj.

Dar, cu toate că în munca mea coborîsem o treaptă, în cugetul meu urcasem în sfîrșit una, de pe care nimeni și nimic nu mă putea clinti. Mă împrietenisem cu cei doi muncitori și-mi plecam urechea la vorbele lor. Cu timpul începui să mă duc cu ei la întruniri. Acasă, ai mei se tînguiau: „Roșii sînt mai deocheați chiar decît noi, negrii. Nu vezi? Și așa — ce sîntem noi? Nimic. Acum o să ajungi mai puțin decît nimic". Incercasem de atîtea ori, fără nici un folos, să-i lămuresc despre ce era vorba, că mi se făcuse și lehamite.

Odată, în sala de ambalaj unde lucram izbucni din nou o grevă, care se întinse apoi în toată fabrica. Și direcția trimise iarăși pe străzi lăturalnice camioane cu spărgători de grevă, albi și negri, escortate de polițiști înarmați. Tatăl și frații mei spuneau ca și înainte: „Dar nouă, care dintre albi ne-a întins vreodată mîna?" Și erau gata să se lase înduplecați de tînguielile mamei, care îi îndemna: „Duceți-vă și voi! Ce, vreți să crăpăm de foame?"

De astădată, însă, eu nu mă mai dusei. Mai mult decît atît: izbutii să-l conving și pe fratele cel mare să nu se facă spărgător de grevă.

Văzîndu-l pe Janek, nici n-ai fi bănuit cîţi ani de închisoare şi de război ducea în spate, ce activitate ilegală desfăşurase, la cîte greve luase parte, de cîte ori încercase — cu succes sau nu — să evadeze, şi de cîte ori făcuse greva foamei. Renunţînd pentru cîteva clipe să fie tălmaciul altora, Janek ne povesti pe scurt:

— Tatăl meu era boiangiu la Lodz, iar mama ţesătoare. Pe bunicul meu îl cunoştea toată lumea. De mult, sub regimul ţarist, făcuse cîţiva ani de închisoare şi, aşa bătrîn cum era, luase parte chiar la prima manifestaţie interzisă, în timpul lui Pilsudski. Mi-aduc aminte cum mă ţineam atunci după el, fuguţa, deşi abia învăţasem să umblu. Şi tot atunci, cînd cu manifestaţia aceea, şi tata şi fratele meu fuseseră arestaţi, astfel încît mama rămase singură numai cu mine şi cu bunicul.

E o mare deosebire însă, după cum bine ştiţi, între a lua parte la o manifestaţie — chiar cînd e interzisă, chiar cînd poliţia îi atacă pe manifestanţi şi chiar cînd trage în ei — şi între a face o ispravă de unul singur.

Intr-o zi veni cineva să ne întrebe, pe noi băieţii din grupa de tineret în care eram şi eu: „Cine dintre voi credeţi c-ar putea să se strecoare la noapte în curtea fabricii?“ Răspunsei: „Eu“. Eram cel mai mărunţel dintre toţi. Nu-i vorbă, nici azi nu sînt un vlăjgan, dar pe atunci eram pirpiriu de tot. Cred că aş fi trecut şi prin urechile acului.

E drept că acesta n-a fost primul lucru pe care l-am făcut pentru partid; dar a fost cel dintîi pe care l-am făcut singur: mă strecurai deci printr-o spărtură din gardul de zid şi mă căţărai sus, pe hornul fabricii, cu steagul roşu în mînă, ungînd la coborîre barele de fier cu săpun, pentru ca poliţiştii să alunece, în cazul cînd ar încerca a doua zi să se urce pe scară să dea jos steagul.

Spre dimineaţă, paznicul dădu alarma. Eu însă mă lăsai să alunec în jos pe zid şi sării în curte de-a buşilea, ca o pisică. Pînă trecu primejdia, lucrătorii mă ascunseră într-un closet. Cînd ajunsei acasă, spre seară, în culmea fericirii, bunicul se porni pe rîs şi-mi spuse: „Ştii că şi eu am păţit tot aşa prima oară?“

JUCZI DIN BUDAPESTA

Juczi Kovács începu:

— Eram o fetişcană destul de răsărită cînd soră-mea a mare, Erzsi, mă luă cu ea la fabrica de becuri: acolo lucra ea cu Emmi — a mijlocie. Erzsi îi garantase contramaistrului c-o să mă înveţe ea meseria, ca să-i pot lua locul, după ce s-o mărita şi-o pleca la ţară.

Pe atunci — asta era prin 1930 — se găsea tare greu de lucru, dar Erzsi îl cunoştea pe contramaistru, care o proteja. „Soră-ta seamănă

cu tine?“ o întrebase el. „Ei, atunci fie, să încercăm!“

Surorile mele mi-erau nespus de dragi. Mi se păreau niște făpturi de basm, frumoase de n-aveau pereche pe lume, și de cîte ori mama izbutea să le înnădească din cîteva petice colorate cîte o rochie nouă, începeam să țopăi de bucurie; iar cînd le priveam dansînd, îmi spuneam că nici o altă fată nu poate fi asemuită cu ele. Barem la cîntat erau neîntrecute; cînd dădeau drumul la glas, seara — și știau o mulțime de cîntece noi — simțeam cum îmi dezmiardă inima și-mi trezesc în piept doruri neînțelese. Tot ce-mi povesteau ele de la fabrică mi se părea nemaipomenit și-mi stîrnea închipuirea. Mă uitam la ele ca și cum ar fi pătruns în nu știu ce ținuturi sălbatice și primejdioase, unde eu nu puteam pune piciorul. Seara, cînd se întorceau acasă, stoarse de vlagă, palide la față, cu părul leoarcă de năduşeală, lipit de cap ca niște pene negre, le ajutam să se spele și să se primenească. Începeam să plîng cînd mama se speria că Erzsi tușește; dintre noi trei ea era cea mai firavă și nu era iarnă în care să nu se îmbolnăvească. Avea și de ce: să ieși mereu din atelierul încălzit în gerul și ceața de afară! De aceea mama o trimise în cele din urmă la niște rude la țară. Acolo s-a îndrăgostit de ea Feri; aflînd asta acasă ne-am bucurat că dăduse norocul peste ea. Dar așa se nimeri că, vrînd să-i vin în ajutor, ajunsei la fabrică

mai repede decît aș fi crezut. Îmi închipuiam că sînt în stare de orice ispravă, oricît de grozavă.

Cîteva ore, însă, fură de ajuns ca să-mi spulbere toate închipuirile. E drept că deprinsesem iute mișcările pe care mi le arăta Erzsi, căci moștenisem tustrele de la mama mîinile ei dibace. Dar totodată îmi dădui seama că puterile mele sînt prea slabe ca s-o pot ajunge și înlocui în muncă așa curînd pe sora mea.

Ce-i drept, cînd dăduse prima oară cu ochii de mine, maistrul spusese: „Da, da, fata asta e într-adevăr o Kovács! E leit celelalte la mutră, numai că-i cam mărunțică!“ După cîteva săptămîni adăugase: „Dacă mititica nu se înalță de atîta mai curînd, asta nu-i vina ta, Erzsi, dar ce ne facem, că mi-ai garantat c-o să se deprindă în cîteva zile cu lucrul, să fie sprintenă ca voi? Dac-om vedea și-om vedea că nu merge, n-am încotro, trebuie să-și ia tălpășița o dată cu tine“. Tot drumul pînă acasă bocirăm amîndouă, căci Feri ținea morțiș să facă nunta înainte de seceriș. Și Emmi singură nu răzbea să hrănească trei guri.

Ajungeam acasă lac de sudoare, cu părul și rochia leorcă. Dar pînă la urmă tot izbutirăm s-o scoatem la capăt și soră-mea și eu. Nunta se făcu înainte de seceriș și pe mine mă angajară la fabrică. De cînd mergeam cîteșitrele la fabrică, toată lumea vorbea de „fetele Kovács“ — cum ne spuneau bărbații, rîzînd pe sub mustață; la fel ne spuneau și femeile, unele bine-

voitoare, altele cu necaz. Emmi era aproape tot atît de frumoasă și de sprintenă ca și Erzsi, iar eu, deși subțire ca un fir de ață, nu le dădeam de rușine. Și cum mă făcusem mare, între timp, începusem să mă port mai altfel îmbrăcată. Erzsi îmi dărui o bluză cu care n-avea ce face la țară și mama îmi cusu o rochie nouă. Se vedea, ce-i drept, că-i făcută din sărăcie, căci era foarte scurtă și cam strîmtă, așa încît multă lume întorcea capul după mine, dar eu mă fuduleam strașnic cu ea. În iarnă mama începu să-și facă alte griji, de astă dată cu mine, auzindu-mă că tușesc; mă căina spunînd că sînt prea crudă pentru munca asta. Eu însă mă deprinsesem cu greul.

Sora mea Emmi își găsi un prieten, un băiat așezat, șef de echipă la noi în fabrică. O petrecea deseori pînă acasă și de la o vreme începuse să vină pe la noi, împreună cu alți băieți. Odată, unul din ei, mecanic la fabrică, stătu aproape o oră de vorbă cu mine în bucătărie, numai și numai cu mine. Voia să știe ce lucrez și cum trăiesc. Niciodată pînă atunci nu întîlnisem un om care să fie atît de curios să-mi cunoască viața și care să mă asculte cu atîta bunăvoință. Din ziua aceea mă gîndem mereu la el și-mi tresărea inima de bucurie cînd îl zăream de departe în fabrică. Dar nu îndrăzneam să mă apropii să-i vorbesc. Care nu-mi fu bucuria cînd ne întîlnirăm într-o seară, din întîmplare, pe stradă. Ne plimbarăm împreună prin oraș. Îi povestii de-ale mele, tot felul de nimicuri, și pe măsură ce el mă întreba, simțeam cum mi se dezleagă limba. Și de cîte ori se uita la mine, mi se părea că nimeni pe lume nu era fericit ca mine. Mîncarăm într-un birt. Seara tîrziu, întorcîndu-mă acasă, o găsii pe mama trează. Dar nu mă dojeni. Mă rugă numai ca altă dată, cînd am să mă mai întîlnesc cu el, să-l aduc mai bine la noi acasă. Zicea că eram încă prea tînără și nu se cădea să bat străzile noaptea. Numai că și Emmi venea uneori seara cu Joszi al ei. Mama îmi lăsa însă bucătăria, unde își avea culcușul ei, și se ducea pe la vecine. Prietenul meu Páli vorbea și cu ea tot atît de blînd și de serios cum vorbea și cu mine, întrebînd-o ba una, ba alta, despre viața ei. Mama îl plăcu imediat. Uneori tot el îi dădea bani să ne pregătească o masă bună.

Cînd Páli veni pentru prima oară la noi, zăpada încă nu se topise pe străzi, iar cînd ne îndrăgostirăm de-a binelea unul de altul, vara abia sta să înceapă. Uneori își aducea și prietenii la noi și discutam, dar eu mare lucru nu prea înțelegeam din ce vorbeau. N-aveam ochi și urechi decît pentru cel care mi-era drag. Într-o seară, destul de tîrziu, un străin intră în bucătărie și-i înmînă lui Páli un pachețel legat cu sfoară. Părea tulburat; îi explică apoi ceva, în șoaptă, și Páli spuse: „O să le împărțim, n-avea nici o grijă, orice ar fi". Ascunse apoi pachetul în dulapul din bucătărie. Străinul îl

mai întrebă o dată la despărţire : „Pe cuvînt ?“ „Pe cuvînt !“ răspunse prietenul meu şi faţa i se lumină de un zîmbet. Spre seară plecă. Familia lui se afla undeva departe, într-un oraş din fundul ţării, aşa că el stătea la o gazdă. A doua zi dimineaţa, tot aşteptam să-l văd măcar în treacăt prin fabrică, dar Páli nu era de găsit nicăieri. Soră-mea îmi spuse la prînz, în pauză, că nici nu venise la lucru. În drum spre casă aflai că poliţia l-ar fi ridicat dis-de-dimineaţă, de acasă.

Îi spusei toată tărăşenia maică-mi. Dînsa desfăcu imediat pachetul. Înăuntru erau manifeste : un protest împotriva lui Horthy. Mama tocmai se pregătea să le arunce pe toate în foc, cînd i le smulsei din mînă. „Dacă-i dintre ăia care împart hîrtii de astea — oftă mama — atunci ia-ţi gîndul de la el, fetiţo, cine ştie cînd ai să-l mai vezi !“ Făcui pachetul la loc şi mă gîndii să-l pun bine. Dar tocmai atunci îmi adusei aminte de ceea ce-i făgăduise Páli străinului şi-n aceeaşi clipă îmi apăru în faţa ochilor chipul lui zîmbitor.

Pînă atunci nu ieşisem încă niciodată din oraş. Nu fusesem nici măcar pîn' la soră-mea în sat. Să mă fi întrebat cineva, nu ştiu, zău, dacă aş fi putut spune ceva despre ţara şi despre poporul meu. Nu cunoşteam decît viaţa noastră, de zi de zi. Abia acum îmi dădeam seama ce grea era. Páli mă făcea să uit că lucram toată ziua în zăduf, hărţuită, cu părul năclăit de sudoare, că stăteam cu frica în sîn să nu-mi pierd pîinea, că mereu mi-era teamă să nu mă îmbolnăvesc şi să mor. Socoteam că se cuvenea să împlinesc eu făgăduiala lui Páli, ca şi cum eu aş fi rostit-o.

Mamei nu-i spusei nimic de soarta pachetului. Soră-mi nici atît. Adesea citeam împreună cu maică-mea ce scria despre Páli în ziare şi ne dădeam seama de curajul lui după vorbele murdare cu care-l împroşcau. Aceiaşi netrebnici care storceau vlaga din noi şi ne otrăveau zilele, se ţineau acum de capul lui. Căutam să adîncim răspunsurile pe care Páli le dădea judecătorului. Mare nemernic trebuia să fi fost judecătorul ăsta care îndrăznea să-l facă pe prietenul meu ticălos. Ne gîndeam că cei care-l acuzau pe Páli şi pe prietenii lui ar fi meritat pe bună dreptate să fie în locul lor.

Procesul se termină cu o serie de osînde grele. Páli era condamnat la închisoare. Degeaba aş fi încercat să-l văd acolo. Ca să mi se îngăduie asta ar fi trebuit să fiu soţia lui. În ziua cînd ne cunoscusem, Páli îmi pusese o mulţime de întrebări. Acum eu eram aceea care-l tot întrebam mereu. Numai că el nu mai era lîngă mine să-mi răspundă. Trebuia să descopăr singură pentru ce îşi pusese el viaţa în joc, pe ce se bizuia, ce aştepta.

Împărţii îndată toate manifestele. Uneori îmi bătea inima să se spargă. Alteori însă simţeam ca un fior de mîndrie ca şi cînd Páli, de-acolo de

unde era, ar fi putut ști că împlinisem în locul lui făgăduiala.

Tovarășele mele de lucru îmi spuneau ca și mai înainte „Kovács a mică“, jumătate în glumă, jumătate cu duioșie, căci rămăsesem plăpîndă, palidă la față și măruntică. Iscusința îmi sporise mai repede decît trupul. „Orice ar face, tot n-o să le ajungă pe celelalte două“, vorbeau toți. In schimb, pentru ceea ce făceam în timpul liber, mutra asta de copil îmi prindea tare bine.

Reușii curînd să intru în legătură cu tovarășii lui Páli. Intr-o bună zi, mă opri cineva pe stradă : era tovarășul acela străin, care adusese pachetul cu manifeste. Voia să știe ce se întîmplase cu el. Cînd află că împărțisem toate manifestele, își pironi asupră-mi privirea-i pătrunzătoare și fața i se lumină de un zîmbet ; în clipa aceea parcă semăna cu Páli. După cîtva timp îl întîlnii din nou în casa unei fete de la fabrică, cu care pînă atunci nu schimbasem nici două cuvinte, deși era de mult la noi în secție. Mă bucurai cînd într-o zi veni la mine să-mi vorbească și mă pofti pe la ea. Il cunoștea bine pe Páli. Din ziua aceea avui mereu vești de la el, căci tovarășii lui izbutiră să păstreze tot timpul, prin diferite mijloace, legătura cu cei din închisoare. Astfel, reușiră să-i strecoare lui Páli o scrisoare prin care-l înștiințau de soarta manifestelor. Cînd cineva îmi vîrî în palmă pe furiș, la fabrică, biletul lui Páli, inima începu să-mi bată cu putere.

O lumină aurie izvora parcă din cuvintele : „Dragă Juczi“ și „Iți mulțumesc“.

Patru ani încheiați zăcu Páli în închisoare. După eliberare ne găsi și pe mine și pe mama tot acolo unde ne lăsase — la vechea noastră locuință. Simțeam că în acești patru ani prinsesem rădăcini adînci în viața lui. Și pînă astăzi am mers amîndoi, tot timpul, mînă în mînă, pe același drum.

ANTONIO DIN PAMPLONA

Antonio era unul din oamenii aceia pe care toată lumea îi îndrăgește. De abia acum însă, cînd întîmplarea a făcut să fim vecini de masă, am înțeles de ce tuturora le plăcea să stea de vorbă cu el. Antonio știa să asculte cu luare-aminte, uitîndu-se drept în ochii celuilalt, ca și cum i-ar fi sorbit fiecare cuvînt, și ar fi ținut cu tot dinadinsul să-l cunoască mai bine, indiferent dacă interlocutorul său se numea Pat sau Renée, Lan-si sau Olaf. Adresîndu-se lui Janek, care stătea tocmai în celălalt capăt al mesei, mai la o parte, Antonio spuse :

— Ai dreptate ! Există într-adevăr o deosebire între a crește în sînul mișcării sau a lua pentru prima oară asupra ta răspunderea unei acțiuni.

Eu, de pildă, am trăit războiul civil din Spania, din ziua cînd a izbucnit. Dar abia către sfîrșitul lui am ajuns să iau într-adevăr parte la lupte din propriul meu imbold.

M-am născut într-o familie de medici; tatăl meu era mîndru de obîrşia şi de clientela sa, alcătuită în majoritate din nobili şi clerici — clientelă moştenită de la bunicu-meu care fusese medicul de casă al aceloraşi familii şi aceloraşi înalţi demnitari. Cu toate acestea, tata îmi îngădui să studiez două semestre în clinica unui profesor, anume Saavedra, care, datorită convingerilor sale republicane, era privit cu suspiciune în cercurile noastre, ceea ce nu-l împiedica să fie un chirurg cu mare faimă; or, specialitatea mea era tocmai chirurgia. Voiam, deci, să mă perfecţionez în direcţia asta şi după aceea să mă întorc la ai mei.

La început am dus o viaţă de sihastru în oraşul universitar numai cu cărţile şi cu bolnavii mei. N-aveam nevoie de prieteni şi ocoleam orice fel de reuniuni studenţeşti. In schimb, din prima zi m-am ataşat de profesor. Cursurile lui erau pentru mine viaţa însăşi, iar operaţiile pe care le făcea un izvor nesecat de cunoştinţe. Profesorul m-a remarcat curînd şi de atunci am început să ne vedem des. Il asaltam cu tot felul de întrebări, la care el îmi răspundea cu răbdare. Niciodată însă n-am căutat să-i cunosc părerile în problemele sociale, deşi mă învăţa mereu să ţin seamă de ele atunci cînd întocmeam fişele bolnavilor. Şi cu aceeaşi răbdare cu care se ocupa de tratamentul pacienţilor, se ocupa şi de pregătirea mea profesională. Tata îmi atrăgea mereu atenţia, în scrisorile lui, ca nu cumva să fiu în relaţii cu Saavedra în afara orelor de curs. Dar cum ar fi fost cu putinţă aşa ceva, cînd viaţa noastră era strîns legată prin atîtea şi atîtea cazuri clinice pe care le aveam sub observaţie!

Tata stăruia din ce în ce mai mult să vin înapoi acasă; în cele din urmă m-a somat pur şi simplu să mă întorc; profesorul avea însă mai multă influenţă asupra mea, decît puteau să aibă avertismentele ori poruncile părinteşti.

Izbucnirea războiului civil a fost ca o lovitură de trăsnet pentru mine. Era tocmai spre sfîrşitul sesiunii de examene, cînd, într-o noapte, am fost trezit brusc din somn de nişte împuşcături. In zorii zilei, în oraş domnea un adevărat haos. Circulau fel de fel de zvonuri. Gazda mea a început să-şi facă bagajele; ba încă unii dintre cunoscuţii mei îşi şi luaseră tălpăşiţa. La un moment dat, cineva a intrat grăbit la mine în odaie şi, spunîndu-mi că vine din partea alor mei, mi-a oferit o sumă de bani şi un paşaport ca să plec în Italia, cu ultimul vapor. L-am trimis la plimbare. Nu aveam decît o singură dorinţă: să-l văd cît mai repede pe Saavedra şi să mă sfătuiesc cu el ce să fac. Unele străzi erau cufundate într-o linişte mormîntală, tulburată doar de paşii patrulelor; altele în schimb erau înţesate de oameni. Cu chiu şi vai am ajuns în sfîrşit acasă la profesor. Mi s-a spus că nu se întorsese încă de la spital, ceea ce m-a liniştit imediat. Asta însemna pentru mine că trebuie să

rămîn la postul meu ; puteam oare proceda altfel ?

După cîteva ceasuri care mi s-au părut o veşnicie, am reuşit să răzbat pînă la spital. Surorile de caritate mă priveau mirate, unele cu bucurie, altele cu spaimă ; nu înţelegeam de loc ce puteau să însemne mutrele astea şi semnele pe care şi le făceau. Care mai de care îmi lăudau curajul, sau se ofereau să mă ascundă. În ziua aceea nu veniseră decît cîţiva medici şi interni de serviciu la clinică. Am răsuflat uşurat cînd am văzut în sfîrşit chipul liniştit al profesorului meu care m-a îmbrăţişat şi mi-a spus : „Ştii ? Bolnavii au rămas acum numai în grija noastră." Am muncit zi şi noapte pe brînci. În cele din urmă ne-au venit în ajutor nişte medici dintr-un alt cartier.

Între timp, am început să mă dumiresc, din întrebările pacienţilor şi din răspunsurile profesorului, asupra stării de lucruri din Spania. Să fie oare adevărat că am optat din capul locului pentru cauza republicii, aşa cum s-a spus despre mine mai tîrziu ? Astăzi am curajul să mărturisesc că la început am optat pentru profesorul meu şi apoi pentru tot ce-i era mai drag.

Locuiam în casa lui, iar la spital lucram cot la cot. Îl iubeam şi îl admiram. Făcea cele mai grele intervenţii chirurgicale cu aceeaşi îndemînare şi siguranţă ca în vreme de pace. Curînd mă simţii puternic legat de toate idealurile lui ; deşi i se oferise să rămînă în formaţiile administrative din spatele frontului, profesorul a preferat să plece ca medic pe front. Pe urmă, o mulţime de alţi medici de valoare i-au urmat exemplul. Am plecat şi eu cu el ; nici prin gînd nu mi-ar fi trecut să ne despărţim.

Acesta a fost primul meu pas. Dar, din clipa cînd l-am făcut, m-am dăruit trup şi suflet cauzei noastre comune, aşa încît aş putea să spun că nici eu nu mai ştiu bine acum ce m-a determinat de fapt să fac acest pas. Cred că la început dragostea faţă de un singur om, apoi dragostea pentru tot ceea ce privea omul în general. Mereu împreună cu profesorul, din ce în ce mai strîns legaţi, am avut atunci o perioadă bună, plină de izbînzi şi speranţe, perioada bătăliilor de la Guadalajara şi Teruel, cînd Madridul devenise o citadelă inexpugnabilă datorită brigăzilor internaţionale ; a urmat apoi aceea a contraatacurilor şi înfrîngerilor, pînă cînd Franco, sprijinit de fasciştii de pretutindeni, a reuşit să facă o spărtură şi să despartă Sudul de Nord. Am trăit războiul civil alături de Saavedra, de la început pînă la sfîrşit. În cele din urmă, Franco ajunsese să ocupe aproape întreg teritoriul nostru ; nu mai era decît o chestiune de zile sau de ore, ca lucrul ăsta să se înfăptuiască pe deplin. Chipurile celor ce treceau în goană cu autocamioanele pe lîngă noi de la Nord spre Sud, erau posomorîte şi încruntate.

Improvizasem atunci, de bine de rău, în zona

frontului, un spital de campanie, izolînd un braţ de fluviu şi amenajînd apoi albia secată, săpată ca un tunel într-o curmătură de munte. Acolo stăteam noi, adică Saavedra, doi brancardieri, sora de ocrotire, Lupe, şi cu mine, împreună cu vreo două duzini de soldaţi greu răniţi — coloana sanitară a unităţii noastre.

Saavedra era şi el rănit mai uşor, dar n-avea timp să se caute; se mulţumea doar cu un bandaj făcut în pripă. Am ţinut cu toţii sfat. Aveam destule provizii pentru a rezista timp de o lună. Grosul armatelor noastre nu trecuse încă şi noi credeam că izolarea e doar vremelnică. Îndată ce unitatea noastră avea să-şi deschidă drum dincoace de baraj, aveam să ne alăturăm ei. Spre ziuă, focul a început din nou, apoi s-a întrerupt dîndu-ne impresia că şoseaua ar fi iar liberă. Saavedra m-a luat atunci deoparte, spunîndu-mi că era mai cuminte să privim răul în faţă. Trebuie să împărţim deci, cu multă chibzuială, proviziile şi să aşteptăm pînă ce răniţii noştri aveau să fie în stare să se deplaseze. Pînă atunci, pe teritoriul acesta tratativele de război aveau să fie terminate. Pe urmă puteam pleca unul cîte unul în recunoaştere, împrăştiindu-ne prin sate, pentru a ne alătura partizanilor, sau ca să mergem mai departe spre Nord.

Sora de caritate — fărîmă de femeie, însă foarte inimoasă — s-a ţinut de profesor să-i schimbe bandajul. Cînd să-i desfacă legătura,

s-a îngrozit: rana se înrăutăţise simţitor; profesorul fusese atît de tare, încît reuşise să-şi ascundă de noi durerile şi febra.

Trei dintre răniţii noştri s-au prăpădit unul după altul. Saavedra şi-a făcut datoria cît timp a mai avut un dram de putere în el. Apoi a căzut şi într-a opta zi şi-a dat sfîrşitul. Mă simţeam oţelit ca să înfrunt desnădejdea şi primejdiile. Am luat deci eu conducerea coloanei.

Cunoşteam destul de bine regiunea: copilărisem pe aci. Trecutul meu mi se părea însă atît de străin de mine, ca şi cînd ar fi fost al altcuiva. De astă dată amintirile ce-mi purtau paşii pe meleagurile copilăriei mi-au fost de folos ajutîndu-mă să-mi călăuzesc tovarăşii şi să le arăt unde puteau găsi ascunzişuri mai bune, ce drumuri duceau spre grupurile de partizani şi în ce sate aveau să dea de armata noastră.

Am trimis mai întîi în recunoaştere un sanitar, dar am aşteptat zadarnic să se întoarcă. Nici azi nu ştiu ce s-a întîmplat cu el.

Alţi trei soldaţi au plecat, tiptil-tiptil. Cum nici aceştia nu ne dădeau semn de viaţă, un alt brancardier mi-a cerut voie să iasă şi el din bîrlog şi după puţin s-a întors înapoi: eram încercuiţi de falangişti, care din fericire nu descoperiseră încă potecile ce duceau spre noi. Cei trei răniţi căzuseră se vede în mîna lor; poate că, snopindu-i în bătaie, franchiştii reuşiseră să afle ceva de la ei, desigur însă nimic precis. Mica noastră ceată a stat aşa în aşteptare cî-

teva zile, cînd bîntuită de spaima morții și de desperare, cînd redobîndindu-și din nou liniștea și încrederea. În orice împrejurare mă întrebam ce ar fi făcut Saavedra în locul meu. Amintirea lui era și pentru mine și pentru tovarășii mei un imbold de a rezista mai departe, înfruntînd noi încercări. Eram lihniți de foame, rebegiți de frig și cu inima roasă de nesiguranță ; primejdia ne ascuțea uneori vigilența, alteori ne făcea apatici, lipsiți de inițiativă. Între timp alți patru oameni s-au prăpădit sub ochii noștri. Restul erau în majoritate sleiți de puteri ; se lăsaseră în voia soartei și ascultau de instrucțiunile noastre fiindcă le dăruiau o brumă de siguranță ; alții se arătau recalcitranți în orice împrejurare și se părea că tocmai asta le da un dram de încredere. Trei dintre ei se rugau zi și noapte, iar doi începuseră să înjure în gura mare republica, blestemîndu-și soarta. Sanitarul și Lupe, în schimb, s-au ținut tari ; împărțeau proviziile, schimbau pansamentele și căutau să-i liniștească pe răniți, explicîndu-le cauzele înfrîngerii, țelurile și nădejdile noastre. În curînd am remarcat printre răniți patru oameni care-i întreceau în istețime și curaj pe toți ceilalți și i-am chemat să ia parte la consfătuirile noastre, unde au făcut cîteva propuneri binevenite.

Ori de cîte ori luam o hotărîre, mă simțeam ca și cînd m-ar fi călăuzit profesorul. Puterea lui devenise a mea, răbdarea lui era acum răbdarea mea. Și pe măsură ce-mi linișteam tovarășii creștea și siguranța mea.

În cele din urmă a plecat și Lupe în recunoaștere, îmbrăcată în port țărănesc. Între timp i-am înștiințat eu de planurile noastre și pe cei patru răniți mai de nădejde. Lupe s-a întors curînd cu știrea că podul de la Tortosa fusese azvîrlit în aer, dar că o familie de țărani, dintr-un sat vecin, ne aștepta să venim la noapte. Cartierul general al franchiștilor se afla în vila unui moșier. Țăranii erau întărîtați și-și mocneau necazul. Nu numai că fuseseră obligați să repare pagubele pricinuite de război, dar îi puseseră să astupe toate canalurile de irigație săpate pe pămînturile lor ; pe deasupra fuseseră siliți să refacă parcul moșierului, așa cum fusese, cu umbrare, cu fîntînă arteziană și răzoare de flori — și în același timp să-și muncească și ogoarele lor. Singura lor nădejde și-o puneau în reîntoarcerea republicanilor răzlețiți.

Chibzuirăm împreună, stabilind ordinea în care trebuia să părăsim ascunzătoarea noastră. Ne dădeam bine seama că nu toți vor ajunge în Nord, la partizani. I-am expediat mai întîi pe aceia care se înzdrăveniseră și erau în stare să reziste. Lupe și cu mine am plecat cu ultimul grup, mai mic. Doi dintre răniți abia se puteau ține pe picioare, dar, dacă-i lăsam singuri în ascunzătoare, ar fi însemnat să moară cu zile. Au fost și cîțiva pe care nu i-am putut împiedica să plece de capul lor, împotriva instrucțiu-

nilor noastre. Nu ştiu ce s-o fi întîmplat cu ei. Ştiu doar atît, că de trădat nu ne-a trădat nici unul. Ne legasem prea mult în timpul acesta. Drumul s-a sfîrşit cu bine. Abia după cîţiva ani am revăzut-o pe Lupe în străinătate. De la ea am aflat ce s-a întîmplat cu unii dintre tovarăşii noştri. Brancardierul fusese arestat. Unul din cei doi oameni răniţi mai greu renunţase să meargă mai departe şi se aciuase pe lîngă o familie de ţărani. Celălalt însă, care era ciung, îşi văzuse de drum şi ajunsese cu ajutorul partizanilor la el în sat.

Pe mine viaţa trăită alături de prietenul şi dascălul meu n-a făcut decît să mă pregătească pentru această încercare. N-aş putea vorbi aci de un prim pas, ci de un drum lung şi anevoios. Şi drumul acesta e departe de a se fi sfîrşit.

MIGUEL DIN MORELIA

Miguel, pictorul mexican, ne istorisi :

— Tatăl meu era zugrav. De mic copil îi ajutam la spoitul caselor. Aşa am învăţat să amestec culorile ca să fie durabile. Uneori împodobeam pereţii cu diverse motive alese de clienţi, folosindu-mă de şabloane, sau chiar cu mîna liberă.

Odată mă dusei să-mi văd nişte neamuri în oraşul Mexico. Cutreieram toată ziua străzile şi nu mă mai săturam privind magazinele, monumentele din pieţe şi bisericile. Intr-o dimineaţă am nimerit într-o ulicioară şi de aci în curtea interioară a unei clădiri Jur împrejur, în galeriile de la parter şi de la primul etaj, fuseseră montate nişte schele. Urcaţi pe ele, cîţiva pictori zugrăveau oameni şi peisaje, în culori vii, luminoase. Ceasuri întregi stătui acolo uitîndu-mă la ei, fermecat. Pictorii mă întrebară ba una, ba alta, iar eu le dădui ici-colo o mînă de ajutor, ascultîndu-i cum se ciondăneau între ei. Din ziua aceea se trezi în mine dorinţa să pictez şi eu chipuri de oameni şi peisaje în culori vii. Eram sigur că voi şti să mă descurc. Incercasem de câteva ori, numai în joacă ; de aci încolo, însă, asta aveam să fac toată viaţa.

Cum mă întorsei acasă căpătai ceva de lucru : trebuia să spoiesc prăvălia unui frizer. In loc de asta, însă, eu mă apucai să pictez un peisaj marin cu insule şi vapoare. Frizerul se luă cu mîinile de cap şi-mi porunci să răzuiesc imediat de pe pereţi marea plăsmuită de penelul meu. Nevesti-si însă îi plăcu pictura, ba chiar şi clienţii îmi ţinură partea, spunînd că era o distracţie pentru ei s-o privească cît timp trebuiau să stea cuminţi pe scaun.

Pe urmă, ori de cîte ori tata căpăta vreo comandă, i se cerea să-l aducă şi pe băiat „să picteze ceva frumos“, sau i se atrăgea atenţia : „Să nu care cumva să pună mîna ştrengarul“.

Puţin după aceea mă întorsei în oraşul Mexico şi cum sosii acolo mă grăbii să caut casa unde

lucrau cei doi pictori. Îi găsii și de astă dată cocoțați pe schele. Dar ceea ce văzusem prima oară era doar umbră palidă, față de ceea ce mi se arăta acum înaintea ochilor. Mi se rupea inima cînd mă gîndeam să mă despart de toată frumusețea asta. Îi întrebai atunci pe pictori cum să fac ca să rămîn de tot cu ei și mă apucai să mîzgălesc ceva pe o bucată de perete, ca să le arăt că mă pricepeam și eu cît de cît în meșteșugul lor. Ei priviră cu atenție mîzgăleala mea, dădură din cap și se sfătuiră între ei.

De întors, nu mă mai întorsei acasă. Dormeam pe unde apucam : ba pe o rogojină în atelier, ba în curte sub schele.

Pe vremea aceea la noi în țară luase un mare avînt pictura de frescă.

De ani de zile vestea Marii Revoluții din Octombrie se dusese peste mări și oceane, avînd un ecou din ce în ce mai puternic și trezind în fiecare popor o neistovită speranță și năzuințe largi, proaspete.

Oficialitățile noastre de atunci puseseră la dispoziția pictorilor, pentru experiențe, zidurile unor construcții, unele mai vechi, altele mai noi. Urcați pe schele, pictorii schimbau între ei păreri asupra diverselor procedee de-a amesteca vopselele ca să fie mai rezistente, asupra luptelor politice de la noi din țară și de aiurea, asupra diferitelor metode și stiluri, asupra picturii murale din timpul Renașterii, asupra vestigiilor străvechii noastre civilizații și a frescelor păstrate în unele temple. Ei mă învățară să citesc din fresce schimbările petrecute în decursul veacurilor la noi în țară, atît în peisaj cît și-n înfățișarea oamenilor, și tot ei îmi explicară ce anume se schimbase într-o epocă ori alta din istorie și cîte mai rămăseseră de schimbat.

Mă mai ajutam și cu ceea ce învățasem acasă, din meseria ca și din viața mea de fiu de meseriaș. De cîte ori mă aflam pe schelă, începeau să-mi roiască în minte o sumedenie de idei noi, izvorîte parcă din culorile pe care le amestecam. În cele din urmă plecai cu un grup de pictori într-un oraș din inima țării, unde trebuia să pictăm în sala mare a tribunalului toată istoria Mexicului. Începurăm deci să zugrăvim pe ziduri cucerirea țării de către spanioli și eliberarea ei de sub jugul imperialist, să arătăm cum erau exploatați țăranii de către moșieri — și de cei de baștină și de venetici. În frescele noastre apărea și Maximilian, care voise să facă la noi în țară pe împăratul și apărea și prăbușirea lui. Apărea și marele Juarez, dar și dictatorul Porfirio Diaz precum și revoluția care-l răsturnase.

Tot chibzuind și discutînd între noi cîte un proiect nou, începeam să vedem din ce în ce mai lămurit cum arătau oamenii și peisajul la o anumită epocă, în desfășurarea unui eveniment istoric. În timp ce alegeam culorile, schițam desenul și grupam figurile, studiam și raporturile de forță dintre taberele pe care le înfățișam în

frescă. Așa ajunsei să cunosc suferințele poporului meu și luptele lui și învățai cum trebuie să le prezint în picturile mele.

În fața tribunalului era o piață unde veneau adeseori țărani, călare pe catîri sau pe cai. Intrau și ei în clădire și se uitau la noi cum lucram. Unii se minunau, alții ne făceau observații. Numai ce-l auzeai pe cîte unul : „Da' ce-ți veni să încarci cu atîta povară bietul catîr ? Ia vin-afară de te uită la al meu". Odată o femeie mă întrebă : „Cum adică, vrei să zici că asta-i muierea aceea care a luptat în rînd cu bărbații ?" „Sigur că da — îi răspunsei — știu și cum o cheamă." „Păi da — grăi iar femeia — că doară eu am și văzut-o, numai că altfel arăta, așa ca mine."

Cei mai mari pictori ai noștri îi zugrăvesc în ziua de azi pe imperialiști așa cum îi înfățișaseră mai înainte pe cuceritori. Cavalerii spanioli apăreau în fața ochilor noștri pe ziduri, bărboși, îngîmfați și cruzi, în timp ce astăzi se conturează mutrele reci și sclivisite ale bancherilor americani.

La voi în Europa, Hitler a ars cele mai valoroase cărți. La noi au fost răzuite acum de pe pereți cele mai frumoase fresce, care li se par primejdioase imperialiștilor — sau au fost acoperite cu scînduri bătute în cuie. Se tem de noi pictorii.

Și așa, am învățat pictînd și am ajuns să pictez învățînd.

Miguel și Jarmila fuseseră nedespărțiți tot timpul congresului. Și acum stăteau tot alături la masă. Așa vor rămîne în amintirea noastră, de-a pururi nedespărțiți, chiar dacă viețile lor tinere se vor desprinde iar una de alta, continuînd să se desfășoare pe două continente diferite. Cu toate astea, ea nu înțelegea nici boabă de spaniolă, iar el pricepea și mai puțin slovaca. De abia acum, în preajma despărțirii, cu ajutorul tălmacilor, ajunseră să-și cunoască unul altuia viața.

Jarmila povesti :

— Naziștii ne-au internat într-un lagăr de exterminare. Acolo a fost arsă mama. Pe mine m-au lăsat în viață pentru că mai eram încă bună de muncă : muncă silnică. În zare vedeam într-una lumina roșie a crematoriilor.

Cîțiva deținuți din lagăr, bărbați și femei, s-au învoit între ei să ne dea lecții nouă, copiilor. Dacă ar fi fost prinși, îi așteptau cele mai grele pedepse, căci soarta noastră fusese pecetluită : trebuia să trăim ca niște animale și să pierim. N-aveam voie să cunoaștem nimic altceva decît munca pînă la istovire și foamea. Fiecare din ei ne învăța însă cîte ceva, împărtășindu-ne ce știa mai bine. Lecțiile astea erau ca o rază de lumină în existența noastră întunecată, chiar dacă nu înțelegeam prea mult. Unul ne vorbea despre Lenin, altul ne explica una din legile chimiei,

iar un al treilea ne recita o poezie de Heine. Dar cum începea vreunul să ne învețe ceva, numai ce vedeai că dispărea din mijlocul nostru. Era mutat în altă parte sau ucis.

Un bătrîn ne-a vorbit odată despre un pictor, anume Rembrandt. Voia să-și dea și el obolul, să nu rămînă mai prejos decît ceilalți. Atîta știa și el, pesemne că-și petrecuse toată viața studiindu-l pe Rembrandt. Dacă un gardian ne-ar fi văzut cum ascultam, șușotind între noi, ne-ar fi luat la pumni și ne-ar fi izbit cu picioarele. Bătrînul ne-a descris cîteva tablouri ; înfierbîntat, uitase parcă unde se afla și cui îi vorbește. Noi ascultam cu gura căscată. Nu pricepeam mare lucru, însă îi sorbeam fiecare cuvînt. Din cînd în cînd careva atrăgea atenția : „Ssst, gardianul !"

Astfel ne-a descris o dată, pe șoptite, în barcă, un mic tablou al lui Rembrandt, pictat în culori închise, în afară de o pată albastră : haina omului care se trudea să dea jos un bolnav de pe un catîr, în mijlocul unei curți. Pe urmă ne-a explicat că omul acela cu haina albastră era „Samariteanul milostiv". Tabloul, după părerea lui, exista încă. Înfruntase pînă atunci atîtea și atîtea războaie și urgii. Toată lumina era concentrată asupra unui singur punct — ne spunea el — încît în clipa cînd te uitai la el simțeai parcă o strîngere de inimă. Aici stătea toată arta pictorului.

Ori de cîte ori vreunul din deportații proaspăt aduși ne aducea vești de afară, îl ascultam cu

oarecare îndoială. Știrile lui ni se păreau lipsite de sens, venite parcă de pe alte tărîmuri. Tabloul, în schimb, era cît se poate de real. Deși nu era pentru noi decît un reflex al lumii din afară, nu aveam nici o îndoială în privința existenții lui.

Nu știu cum îl chema pe bătrîn. A venit numai de două ori în baracă la noi. Pe urmă a dispărut ; probabil murise.

Am mai întîlnit pe urmă și alți oameni, toți deținuți ca și mine, dar oțeliți și neînfricați, gata oricînd să ne ajute. Aceștia au izbutit cu vremea să strîngă în jurul lor toată lumea din lagăr. Exemplul și lămuririle lor mi-au schimbat viața. Bătrînul însă a fost primul om care mi-a arătat că există lucruri mai tari decît distrugerea și moartea.

Am văzut după eliberare tabloul despre care ne vorbise în barcă. Și, ca și atunci, inima mi s-a strîns de o bucurie dureroasă.

GERDA DIN PRUSIA ORIENTALĂ

De felul ei, Gerda era o ființă tăcută. Dar vedeai pe chipul său cum clipă de clipă se simțea din ce în ce mai aproape de tovarășii ceilalți.

Gerda începu :

— Am fugit din Prusia Orientală și cu chiu cu vai am ajuns în sfîrșit într-un sătuc. Locuitorii nu mai prididau de atîția refugiați ; aproape că mureau de foame. Nu mai aveam de nici

unele şi mi se rupea inima văzînd cum se zbăteau părinţii mei. Nu apucaseră să ia cu ei decît registrul funciar la care se uitau într-una. Il arătau şi ţăranilor cu stare din sat, anume ca să ştie că dacă nu s-ar fi refugiat, ar fi fost în rînd cu ei. Aşa că din cînd în cînd eram poftiţi, pe ici, pe colo, la masă.

Conacul din apropierea satului gemea de refugiaţi. Curînd şi pămînturile moşierului au fost împărţite la oameni.

„Aşa s-o fi întîmplat acum şi cu pămîntul nostru", a spus atunci taică-meu.

In curînd, registrul funciar nu ne-a mai fost de nici un folos. Chiaburii nu ne mai dădeau de mîncare decît dacă îi ajutam la munca cîmpului.

Intr-o zi, în timpul secerişului, tata a căzut de pe o căruţă şi puţin după aceea a murit. Cînd cu împărţeala moşiei, am căpătat şi noi opt hectare. „Frumos schimb, n-am ce zice — a spus atunci cu amărăciune mama — opt hectare, în loc de patruzeci şi cinci cîte aveam..."

Şi astfel ne-am înjghebat din nou o gospodărie ; altceva nu ne rămînea de făcut.

Tot atunci, în fruntea satului a venit un alt primar. Era un om îmbătrînit înainte de vreme. Suferise mult de pe urma fasciştilor hitlerişti şi abia scăpase de închisoare : „Halal primar, ce să spun !" s-a mirat maică-mea.

Fiind fecior de ţăran, primarul era priceput în ale agriculturii. Şi cum vorbea blînd cu toată lumea, gurile rele au amuţit curînd. De cîte ori

mă duceam cu vreo treabă pe la primărie, îmi punea fel de fel de întrebări despre viaţa mea. La început nu mă dumiream ce zor o fi avînd să ştie cum trăisem pînă atunci. Odată l-am întîlnit pe uliţă şi am mers o bucată de drum împreună. Şi cum a început iar să mă descoasă, i-am povestit cîte ceva din copilărie. I-am spus ce fericită mă socoteam atunci. La care el mi-a amintit că în schimbul fericirii ce mi-o înlesniseră, sute de mii de copii fuseseră lipsiţi de orice bucurie. Cînd i-am răspuns zicînd că nu era vina mea, el m-a întrebat dacă mi-a trecut vreodată prin gînd să fac ceva pentru a schimba starea asta de lucruri. Aşa-i că nu ? De n-ar fi venit războiul care să nimicească vechea orînduire, aş fi trăit şi acum tot ca înainte.

Asta a fost începutul. Vorbea cu mine ca un părinte. Atîta doar că tata nu-mi vorbise niciodată, pe vremea cînd trăiam în huzur, despre aşa ceva. Nimeni nu-şi bătuse pînă atunci capul să-mi explice atîtea lucruri. Şi cu cît îmi explica mai multe, cu atît se îmbulzeau întrebările pe buzele mele. Văzînd că mă duc mereu la el, mama îmi spunea : „Parc-ar fi popă".

Intr-o zi, primarul m-a întrebat dacă n-aş vrea să urmez o şcoală agricolă sătească.

I-am dat ascultare, deşi mama nu voia cu nici un chip să mă lase. Printre elevi erau destui feciori şi fete de ţărani din satele învecinate. Ii cunoşteam mai dinainte din vedere, fără

să mă fi apropiat de ei; acum însă alcătuiam cu toţii o singură familie.

La şcoală am învăţat o mulţime de lucruri, pe care le-am folosit imediat la noi în gospodărie. Am învăţat cum se cultivă plantele şi cum se cresc animalele, am învăţat apoi după ce legi se dezvoltă întreaga natură şi omenirea. Şi tot acolo am văzut nişte desene cu diferite soiuri de mere şi prune, obţinute de Miciurin. Eram atît de curioasă să cunosc tot ceea ce obţinuse, descrisese şi înfăţişase el în aceste desene, încît ori de cîte ori profesorul ne vorbea despre viaţa şi experienţele lui Miciurin, nu mă mai săturam ascultîndu-l. Aşa a încolţit în mine dorinţa să aflu cît mai multe despre ţara în care a trăit şi a muncit el, cultivînd pomi fructiferi.

De îndată ce m-am întors acasă, am căutat să pun în aplicare toate învăţăturile dobîndite la şcoală. La început maică-mea şi soră-mea mă priveau cu neîncredere şi-mi ţineau piept de cîte ori voiam să fac ceva. Tot primarul satului a fost acela care a stat să mă asculte ceasuri întregi, care m-a încurajat şi mi-a dat o mînă de ajutor la noi în gospodărie.

Mi-au mai venit în ajutor şi foştii mei colegi, flăcăi şi fete, de care mă legasem atît de strîns. Deşi locuiam departe unii de alţii, în sate răzleţe, ne vedeam deseori, şi vorbeam despre munca noastră. Mai tîrziu m-am măritat cu unul din băieţi. Taică-său fusese mai

înainte clăcaş pe moşia împărţită de curînd sătenilor. După căsătorie m-am mutat în satul vecin, în noua mea gospodărie. Aşa am scăpat şi de toate ciorovăielile cu maică-mea. Bărbatul meu şi cu mine eram în sfîrşit liberi să muncim pămîntul aşa cum ştiam noi. Gospodăria noastră e astăzi una dintre cele mai înfloritoare, i s-a dus vestea pînă hăt departe. După război satul era la pămînt; acum e stăpînit de un nestăvilit avînt şi-n bună parte avîntul ăsta se datoreşte bărbatului şi socrului meu. Tovarăşii însă m-au ales pe mine să vin aci. Vă mărturisesc că-n viaţa mea n-am făcut un drum atît de lung şi nu mi-aş fi închipuit că sînt pe lume oameni atît de feluriţi şi atîtea chipuri de a trăi. La întoarcere am să-i povestesc totul primarului. La drept vorbind, lui îi datorez cel mai mult — lui, care a rămas acasă, la el în sat.

FRANCESCA DIN TURIN

Francesca era de obicei tăcută. Dar cînd era nevoie de două mîini ca să gătească un prînz, sau să pună o masă, Francesca sărea imediat să dea ajutor. Şi tot aşa şi acum, cînd îi veni rîndul, începu a povesti fără să se codească.

— Tata a căzut la Isonzo în primul război mondial, iar pe bărbatul meu l-am pierdut în al doilea război mondial, în Africa. Fiul meu, care

trecuse la partizani, a murit și el; am aflat asta mult mai tîrziu, abia după căderea lui Mussolini și Hitler. Multă lume credea atunci că vom avea în sfîrșit pace.

Nu-mi mai rămăsese decît o fată, Lucia, care era ca lumina ochilor pentru mine. Statul îmi dădea o mică pensie. În afară de asta mă angajai la un atelier de confecțiuni ca desenatoare de modele: așa ca să stau mai mult pe acasă, să-mi cresc fata și s-o îmbrac ca lumea, căutînd să-i înfrumusețez viața.

Împărțeam cu ea și bucurii și necazuri; eram tot timpul împreună. Cum venea de la școală, Lucia începea să-mi povestească din fir a păr tot ce i se întîmplase dimineața. O ajutam să-și facă lecțiile, citeam aceleași cărți, mergeam împreună la teatru. La examene eram mai emoționată decît ea. După ce ieși în sfîrșit profesoară, continuai să urmăresc cu același interes tot ce făcea, așa cum înainte, cînd învăța la școală, o întrebam cum merg lecțiile ei. De cîte ori aveam un pic de răgaz o însoțeam la cîte o petrecere cu dans și-mi destăinuia ca unei prietene toate micile ei întîmplări sentimentale. Într-o zi îmi spuse:

— Știi, azi nu mai am timp să mănînc. Trebuie să fiu la șase, la Gara de Est.

Îi răspunsei rîzînd:

— Doar nu s-o prăpădi lumea dacă Paolo al tău o să te aștepte puțin.

— Nu-i vorba de asta, întîmpină ea, Paolo nici nu vine acolo. Mă duc la manifestație.

— Ce fel de manifestație? întrebai. Pentru ce?

— Ți-am explicat doar de atîtea ori, îmi răspunse ea. Lasă c-o să mai vorbim despre asta, pe îndelete, cînd m-oi întoarce.

O sărutai, o strînsei tare în brațe și-i spusei:

— Trebuie neapărat să te duci acolo? Totdeauna stau cu inima îndoită cînd te știu plecată undeva.

Ca niciodată, Lucia se răsti la mine:

— Acum n-am timp de vorbit. Trebuie să plec.

Văzîndu-mă însă mîhnită se grăbi să adauge:

— N-ai decît să vii cu mine.

Fără multă vorbă plecarăm împreună la Gara de Est. Se adunase acolo o mulțime de oameni cu steaguri și pancarte. Nu cunoșteam pe nimeni și tot ce vedeam mi se părea ciudat. Pînă și piața cu un monument la mijloc, copacii, orașul și lumina amurgului mi se păreau mai altfel ca de obicei, neobișnuite. Nu mă dezlipeam o clipă de fata mea. Curînd observai că Lucia avea o mulțime de cunoscuți printre oamenii de acolo. Îi spuneau pe nume: „Lucia!“ Și-n clipa aceea vedeai cum se luminează la față ca și cum s-ar fi bucurat că o întîlniseră. Îmi vorbise oare vreodată fata mea despre ei? Atunci

cînd pomenise numele unuia sau altuia în legătură cu o anumită activitate socială, cu o carte sau o conferință, niciodată nu-mi trecuse prin minte că pe chipurile lor se putea citi o bucurie atît de vie și semnele unei legături atît de puternice, în clipa cînd o vedeau pe Lucia mea.

Pe urmă se încolonară cu toții în rînduri de cîte patru. Trecui în spatele Luciei, care stătea între doi necunoscuți. Lîngă mine se afla o femeie bătrînă, îmbrăcată cu o rochie neagră ponosită și plină de praf ca și basmaua de pe cap; avea o figură ascuțită, cu trăsături aspre și niște ochi scînteietori. Pornirăm. Mărturisesc că dacă am străbătut atunci încolonată cu toți oamenii aceia orașul de la un capăt la altul, am făcut-o numai ca să nu-mi las singură copila.

Lumea ieșea din cafenele și la ferestrele caselor să ne privească, unii ne făceau semne, alții strigau. Mi se părea că mă aflam cu Lucia pe puntea unui vapor și că trecem de-a lungul unei coaste. Pe una din pancartele noastre scria: „Vrem pîine, nu război!"

Trecui la marginea rîndului. Bătrîna care mergea alături de mine îmi spuse ceva și eu dădui din cap, deși nu înțelesesem nimic. Se mai înseninase la față și ochii ei stinși scînteiau. Feciorul ei mai mare, îmi povesti ea, căzuse în Sicilia, iar al doilea în Africa. La rîndul meu îi spusei că și bărbatu-meu s-a prăpădit în Africa,

iar băiatul meu luptînd ca partizan. Apoi adăugai, arătînd-o pe Lucia:

— E fata mea.

— Frumoasă fată și vrednică, mi-o lăudă ea. O cunosc; am întîlnit-o de cîteva ori.

Îmi creștea inima auzind-o.

Deodată se auzi un strigăt: „Poliția!" dar nu puteam să văd ce se întîmplase. Ne oprirăm în loc. „Înainte!" izbucni bătrîna, apoi începură și alții din spate să strige: „Înainte!" În clipa aceea fata mea se întoarse. Avea obrăjorul palid. Bătrîna se vîrî imediat între Lucia și mine, și manifestanții porniră mai departe, ca împinși de mîinile ei uscate.

Puțin după aceea furăm din nou siliți să ne oprim. Bastoanele de cauciuc ale polițiștilor vîjîiau prin aer și loviturile curgeau cu nemiluita. Bătrîna urla cu glasul răgușit de furie:

— Ticăloșilor! Secăturilor! Cîți bani v-au dat ca să ne rupeți oasele?

O pancartă se clătină în fața noastră și bătrîna se repezi să apuce prăjina. La rîndul ei fu înșfăcată de doi polițiști; pe unul dintre ei îl mușcă zdravăm de mînă. Atunci sări și Lucia și puse mîna pe prăjină. Cu chiu cu vai puteam să mă țin de ea în vîrtejul acela, dar nu ne lăsam. Mergeam tot înainte. În sfîrșit nimerirăm într-o fundătură unde toată lumea sări să ne scape; bătrîna fusese însă ridicată de polițiști. O ajutai apoi pe fata mea să tragă la

adăpost într-un gang pe un tînăr care fusese rănit.

Seara îl luarăm la noi acasă şi-l culcarăm pe patul nostru. Locuia tocmai la celălalt capăt al oraşului, în apropiere de fabrica unde lucra. De aceea stăruii să rămînă la noi pînă avea să se pună pe picioare. Şi cît stătu la noi, băiatul îmi lămuri o mulţime de lucruri.

De atunci începui să mă duc tot mai des la întruniri şi manifestaţii, uneori cu fata mea, alteori singură. Aci, la congres, am venit singură.

MITICĂ DIN BUCUREŞTI

Mitică povesti :

— Eram de-o şchioapă cînd într-o noapte simţii prin somn că se deschide uşa şi auzii nişte şoapte în întuneric. Îndată după aceea, însă, adormii la loc. Dimineaţa, sculîndu-mă, întrebai : „Cine a fost ?“ „Pesemne c-ai visat“, mă linişti tata.

Nu mă dumiream de ce mama dereticase prin casă cu noaptea-n cap. De obicei se apuca de curăţenie de-abia după ce pleca tata la lucru. În timp ce era dusă după tîrguieli, găsii o batistă mototolită ascunsă sub spălător. Era plină de sînge. „M-au amăgit“, mă gîndii eu şi aşteptai să vină mama s-o întreb.

Mama însă nu veni singură. O dată cu ea intrară în casă şi doi poliţişti. „Nu încerca să ne

duci, îi spuseră ei. Ştim sigur c-a intrat aci, în casa asta“. „Dacă ştiţi aşa sigur — le-o întoarse mama — n-aveţi decît să-l căutaţi.“

Abia atunci mi se deschiseră ochii şi îndesai cu piciorul batista în găleata cu gunoi. Poliţiştii scotociră peste tot, întîi la noi, pe urmă la vecini. „Vezi că n-am visat, îi spusei după aceea mamei. Ia te uită în găleata cu gunoi.“

Seara îi povestii isprava mea tatei, care venise cu nişte prieteni. Făcură haz cu toţii şi care mai de care voia să mă ia pe genunchi.

Pasămite, secretarul sindicatului muncitorilor de la căile ferate fusese arestat în toiul grevei. În timp ce-l duceau fugise şi poliţiştii trăseseră în el. Fugarul se adăpostise la noi, îşi schimbase hainele şi-şi bandajase rana, apoi se făcuse nevăzut. Tatăl meu îmi explică ce fel de om era şi cum luptase toată viaţa pentru ca noi să putem trăi omeneşte. De aceea îl şi hăituiau aceia care huzureau pe spinarea noastră. Şi trăseseră în el, ca să nu mai aibă cine să conducă greva. La urmă, tata îmi explică ce înseamnă o grevă.

PAUL, UN NECUNOSCUT

Cum nimeni nu mai lua cuvîntul, Renée îşi roti ochii împrejur, uitîndu-se pe rînd la fiecare. În sfîrşit şi-i opri asupra unui oaspete care tăcuse tot timpul pînă atunci.

— E rîndul dumitale acum, îl îmbie ea. Nu ne-ai povestit încă nimic. Cum te cheamă ?

— Paul.

Era unul dintre oamenii aceia care trec de obicei neobservaţi. Ar fi putut foarte bine să plece fără să bage nimeni de seamă, aşa cum nimeni nu băgase de seamă că fusese tot timpul în mijlocul nostru. Renée dădu atunci glas dorinţei obşteşti.

— E timpul să te cunoaştem. De unde eşti ?

Paul spuse cu şovăială :

— De aici, din oraş. Am venit numai să repar telefonul.

Renée îl privi uimită.

— Sînt aici de azi după masă — continuă el — de cînd aţi început să povestiţi fel de fel. Aşa ceva nu auzi în fiecare zi. Citeşti un ziar, mai pui cîteodată aparatul de radio, te mai duci la un cinematograf. Uneori le mai citeşti copiilor cîte o poveste. Eu de obicei nu ies din casă decît ca să mă duc la lucru, iar pe drum ascult ce vorbesc oamenii, de una, de alta. Dar, vă spun drept, niciodată nu mi-a fost dat să ascult asemenea întîmplări ca astea pe care le-aţi istorisit dumneavoastră aci. Şi atunci, văzînd că staţi toţi strînşi în jurul mesei, m-am aşezat şi eu pe un scaun. Vă rog să mă iertaţi.

— Mai vino şi altă dată, fără sfială. Poate că mai tîrziu o să-ţi aduci aminte cum ai intrat aici în casă să repari telefonul şi o să te gîndeşti atunci că ziua asta de azi a fost ziua cînd

ai făcut primul pas. Da, vino singur, fără să fii chemat, cînd ne vom întîlni din nou cu toţii, aci. Chiar dacă nu vei mai veni anume ca să repari telefonul.

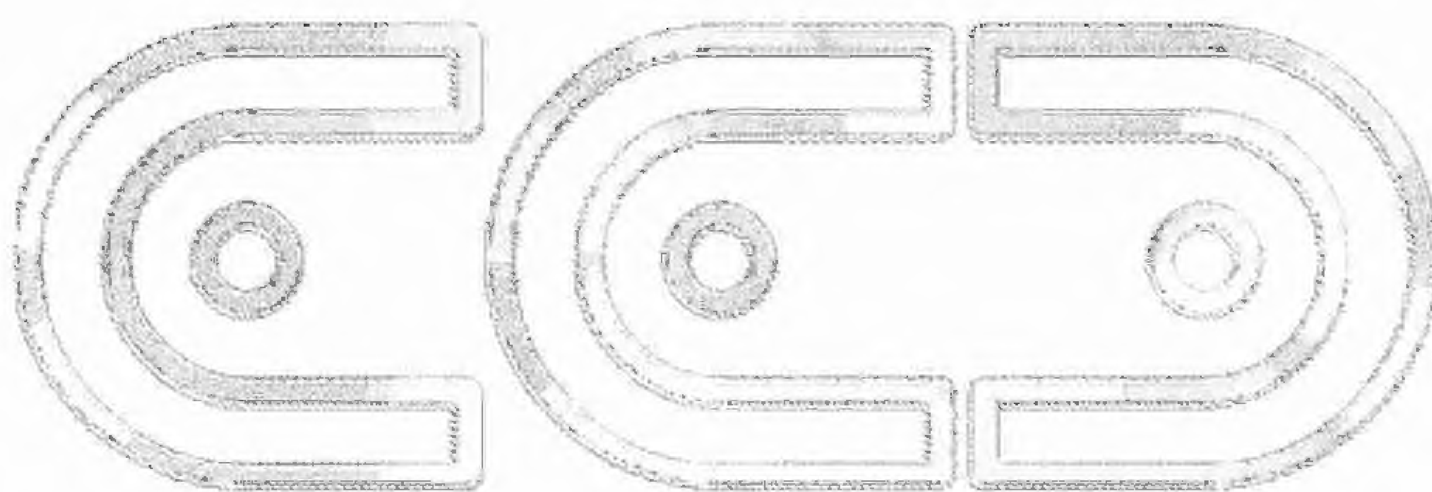
Paul încuviinţă din cap, fără să observe că toate privirile erau aţintite asupra lui.

Responsabil de carte: M. Scarlat
Tehnoredactor: A. Vîntu
Corector: T. Nicolau

Dat la cules 22.II.55. Bun de tipar 14.IV.55. Tiraj 15.100 ex. Hîrtie tipar de 52 gr. m.p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 3,70. Coli de tipar 3,25. Prețul unui exemplar 1,50 lei. Ediția I. Comanda 1751 A. nr. 0662 Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A=R

Tiparul executat sub com. nr. 1346 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN", București R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

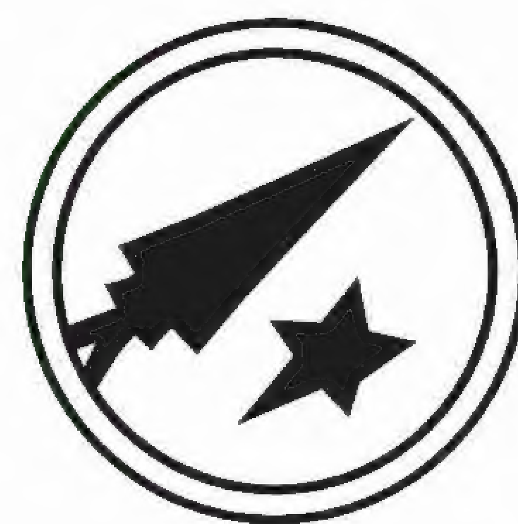
Anonim

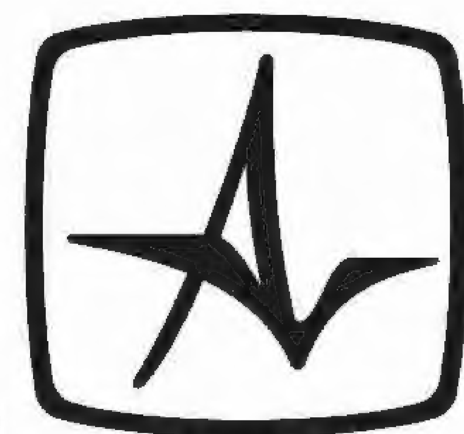

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

